

Danske forældres uddannelsesforventninger

Jens-Peter Thomsen, Louise Høyer Bom, Juliane Birkedal Poulsen og Carl Middelboe

Danske forældres uddannelsesforventninger

© VIVE og forfatterne, 2020

e-ISBN: 978-87-7119-774-7

Forsidefoto: Lars Degnbol/VIVE

Projekt: 100749

VIVE – Viden til Velfærd

Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd

Herluf Trolles Gade 11, 1052 København K

www.vive.dk

VIVEs publikationer kan frit citeres med tydelig kildeangivelse.

Forord

Denne rapport er den anden i en serie af rapporter fra et stort kvalitativt forløbsstudie om danske unges uddannelsesforventninger, hvor VIVE følger 100 unge 9. klasse-elever fra forskellige geografiske og socioøkonomiske baggrunde. Forløbsstudiet er finansieret af Lauritzen Fonden og har som formål at kortlægge unges uddannelsesforventninger, forstå, hvordan de etableres, og undersøge, hvordan de udvikler sig ind i voksenlivet, i takt med at de unge går igennem uddannelsessystemet. Rapporterne udkommer i perioden frem til 2026 og fokuserer på karakteren af unges uddannelsesforventninger, og hvordan de udvikler sig, fra de går ud af 9. klasse, til de er 26 år. I projektet er også forældrene til de 100 unge blevet interviewet, og denne rapport omhandler forældrenes forventninger til deres børns fremtid.

Rapporten er udarbejdet af seniorforsker Jens-Peter Thomsen, analytiker Louise Høyer Bom og studentermedhjælperne Carl Middelboe og Juliane Birkedal Poulsen. Forsker Sidsel Vive Jensen, analytiker Kirstine Kamsteen og virksomhedspraktikant Marie Lunau har bidraget med kodning og analyser, og analytiker Alexandrina Schmidt og studentermedhjælperne Julie Lund Hansen, Emilie Jacobsen, Ida Brix Pilegaard, Tomas Vlk og Anne Byrge Winter har bidraget med interview, transkriptioner og kodning.

Vi vil gerne benytte lejligheden til at rette en stor tak til de forældre, som har deltaget i undersøgelsen. Vi vil også gerne takke referee, adjunkt Ida Gran Andersen for konstruktive kommentarer.

Kræn Blume Jensen

Forsknings- og analysechef for VIVE Social
2020

Indhold

Sammenfatning	5
1 Indledning og spørgsmål	6
2 Eksisterende viden om forældreforventninger.....	7
3 Design, data og metode.....	10
4 Analyse	13
4.1 Forældreforventninger – et indledende blik	13
4.2 Forældrenes kendskab til uddannelsessystemet	14
4.3 Forældrenes involvering i den unges uddannelse.....	17
4.4 Forældrenes syn på uddannelse	23
4.5 Forventninger hos forældre med etnisk minoritetsbaggrund	29
5 Konklusion og perspektiver.....	34
Litteratur	38
Bilag 1 Projektets design.....	42
Bilag 2 Interviewguide	43

Sammenfatning

Denne rapport sætter fokus på, hvilke forventninger danske forældre har til deres børns uddannelse. Som led i en større longitudinal undersøgelse af unges uddannelsesforventninger har vi interviewet 81 forældre fra et bredt udsnit af det danske samfund. Vi finder, at der både er elementer i forældrenes forventninger til deres børn, der varierer meget med forældrenes socialgruppe, og elementer, der går på tværs. Kendetegnende er det for eksempel for alle danske forældre, at de først og fremmest ønsker, at deres børn skal vælge en uddannelse, som de har lyst til. Vi finder også, at forældre på tværs af socialgrupper støtter bredt op om deres børns uddannelsesønsker og uddannelsesveje.

Der er dog store sociale forskelle i, hvor hjemmevant forældrene færdes i det danske uddannelsessystem, og hvilke muligheder forældrene har for at involvere sig i deres børns uddannelsesplaner. Kortere uddannede forældre har ofte et mindre fortroligt forhold til uddannelsessystemet og en tilbagetrukket tilgang til børnenes uddannelsesvalg. Andre forældre, hovedparten i undersøgelsen, praktiserer en form for implicit påvirkning, hvor forventningerne er mere udtalte, og hvor det ligger i kortene, hvilken uddannelsesvej børnene vil slå ind på. En tredje gruppe af forældre, primært længere uddannede, har været meget involverede, og de har aktivt hjulpet og guidet deres børn. Disse forældre er mere på hjemmebane i uddannelsessystemet, og de har ressourcerne og den nødvendige viden til at kunne navigere i det. De etniske minoritetsforældre, vi har interviewet, er tydelige omkring, at deres barn har pligt til at udnytte de muligheder, det danske uddannelsessystem giver. De har relativt høje og eksplicite forventninger til deres børns uddannelse, ofte ud fra en tydelig hierarkisk opfattelse af, hvad der er statusgivende uddannelser. De har et relativt begrænset kendskab til det danske uddannelsessystem.

Nogle, primært langtuddannede forældre, ser en stor værdi i de dannende elementer i uddannelse, noget der skal ses i forhold til, at det under alle omstændigheder ligger i kortene, at deres børn nok skal få en uddannelse. Andre forældre, inklusive dem med etnisk minoritetsbaggrund, har et målorienteret syn på uddannelse med vægt på endemålet (et godt job), at dygtiggøre sig og at gøre brug af de muligheder, som det danske uddannelsessystem giver. Atter andre, primært ufaglærte og kortere uddannede forældre, ser primært uddannelse som et sikkerhedsnet. De har et job- og nytteorienteret syn på uddannelse, hvor uddannelse kan være med til at minimere jobusikkerhed.

Rapporten peger på nogle centrale perspektiver i arbejdet med forældres uddannelsesforventninger. For det første har særligt kortere uddannede forældre svært ved at navigere i uddannelsessystemet, som de finder uoverskueligt og kompliceret, og de har ikke et socialt netværk af personer, hvis kendskab de kan trække på. For det andet betyder nogle forældres manglende uddannelseskendskab, at det bliver op til den unge selv at navigere i uddannelserne, eller at den unge bliver afhængig af at møde en god lærer/vejleder, der kan hjælpe den unge på vej. For det tredje bør vi fokusere på både barrierer og muligheder i forhold til at øge forventninger og ambitioner, særligt blandt mindre privilegerede/ressourcesvage hjem, og arbejde med at øge forældrenes uddannelsesforventninger i de tilfælde, hvor deres børn faktisk har kvalifikationer til at indfri disse forventninger. For det fjerde kan det være svært for den unge at navigere, hvis forældrene har ikke-tydelige, "usynlige" eller uarticulerede forventninger, eller hvis den unge forventes at vælge det, der "føles rigtigt" eller "gør ham/hende glad".

1 Indledning og spørgsmål

Denne rapport er den anden i en serie af rapporter fra et stort kvalitativt forløbsstudie om danske unges uddannelsesforventninger. Projektet er finansieret af Lauritzen Fonden og har som formål at kortlægge unges uddannelsesforventninger, forstå, hvordan forventningerne etableres, og undersøge, hvordan de udvikler sig ind i voksenlivet, i takt med at de unge går igennem uddannelsessystemet. Projektet afrapporteres i flere delrapporter: Hvor vi i første rapport interviewede 100 unge fra alle sociale lag i det danske samfund, sætter vi i denne rapport fokus på de unges forældre, og hvilke forventninger forældrene har til deres børns uddannelsesbaner. I en kommende rapport afdækker vi, hvor udbredte de forskellige typer af uddannelsesforventninger er blandt et repræsentativt udsnit af danske 9. klasse-unge. De efterfølgende rapporter følger op på de 100 unges forventninger og uddannelsesveje som henholdsvis 18-, 22- og 26-årige.

Denne rapports formål er *at afdække, hvilke forventninger, danske forældre har til deres børns uddannelse*. Igennem denne afdækning vil rapporten pege på, hvor der kan være potentiale i at arbejde med forældrenes forventninger, så de hjælper deres børn på vej bedst muligt. Der er flere grunde til at stille skarpt på forældres forventninger til deres børn. Vi ved fra socialforskningen, at den sociale baggrund har stor betydning for børns uddannelsesveje og for deres sandsynlighed for at gennemføre uddannelsesforløb succesfyldt (Ploug 2017). Ikke blot har de kulturelle og sociale ressourcer i en familie stor betydning for unges uddannelseschancer (Jæger & Holm 2007), men også forældrenes forventninger til barnets uddannelse har betydning for børnenes egen forventningshorisont, og for deres videre uddannelsesvej. Langt uddannede forældre, med mange sociale og kulturelle ressourcer, har ofte forventninger om, at deres børn selv fortsætter på en videregående uddannelse, og deres børn vil ligeledes oftest have forventninger om at fortsætte den vej (Karlson 2015; Morgan 2005).¹

Forskningen viser således, at en stor gruppe børn og unge, primært med ressourcesvag baggrund, har lavere uddannelsesforventninger end deres venner fra mere privilegerede baggrunde, også selv om de har de samme grundskolepræstationer (Bingley, Karlson, & Martinello 2012). Studier har videre vist, at det blandt danske børn med samme karakterer fra grundskolen er langt mere sandsynligt, at børn af langtuddannede forældre påbegynder en gymnasial uddannelse, end det er, at børn af kortuddannede forældre gør det samme (Thomsen, De Montgomery, & Østergaard 2016).

Forældrenes forventninger til deres børns uddannelse er derfor et væsentligt område at sætte fokus på, i forhold til at løfte og støtte unge i deres egne forventninger, ambitioner og uddannelsesveje. For eksempel hvis kortuddannede forældre har færre eller mindre tydelige forventninger til deres børns uddannelsesveje, selv om disse børn har gode faglige kvalifikationer for videre uddannelse. Hvis vi her kan bidrage til, at forældreforventninger er mindre afhængige af uddannelsesniveau, vil dette medvirke til at mindske den sociale ulighed i unges uddannelsesbaner.

Rapporten er bygget op på følgende måde: I kapitel 2 opsummerer vi eksisterende international og dansk viden om forældreforventninger, kapitel 3 præsenterer data og metode, mens kapitel 4 omhandler analysen af forventninger blandt danske forældre på baggrund af interview med de unges forældre. Kapitel 5 opsummerer og perspektiverer vores resultater.

---

¹ I denne rapport bruger vi terminologien langtuddannede og kortuddannede forældre frem for højtuddannede og lavtuddannede forældre.

2 Eksisterende viden om forældreforventninger

De kulturelle og sociale ressourcer i en familie, fx målt gennem forældrenes uddannelsesniveau, er afgørende for, om unge kommer i gang med en uddannelse. Flere danske undersøgelser har beskæftiget sig med ulighed i uddannelse (Thomsen et al. 2013; Thomsen and Andrade 2016; Thomsen 2012), og hvordan forældrenes forskellige ressourcer – kulturelle, sociale og økonomiske – påvirker den unges uddannelsesvalg (Akselvoll 2016; Jæger 2009; McIntosh & Munk 2007; Jæger & Holm 2007). Forældrenes forventninger til barnets uddannelse har imidlertid også stor selvstændig betydning for børnenes egen forventningshorisont og for deres videre uddannelsesvej (Karlson 2015; Morgan 2005). Det er disse forældreforventninger, som er fokus i denne rapport, og i dette afsnit gennemgår vi forskningslitteraturen omkring forældres uddannelsesforventninger. Vi kommer også her ind på, hvordan betydningen af forældreforventninger forstås teoretisk, forståelser, som vi trækker på i vores senere analyser.

Nogle af de tidligste studier, der har behandlet uddannelsesforventninger, fokuserer på betydningen af socialisering i familien, og disse studier har understreget betydningen af, at forældrene har ambitioner eller forventninger på deres børns vegne (Kahl 1953; Blau & Duncan 1967; Sewell, Haller, & Portes 1969; Bozick et al. 2010; Duncan & Murnane 2011; Morgan et al. 2013; Morgan 2005). Det er her veldokumenteret, at langtuddannede forældre har højere forventninger til deres børns uddannelser end kortuddannede forældre. Adskillige undersøgelser finder da også en sammenhæng mellem forældrenes forventninger, og hvorvidt børnene rent faktisk gennemfører en videregående uddannelse (Gregory & Huang 2013; Kirk et al. 2011; Lazarides et al. 2016; Rimkute et al. 2012; Rätty & Kasanen 1996; Zhang et al. 2011; Yamamoto & Holloway 2010). Forældrenes forventninger til barnets uddannelse har videre vist sig at have *selvstændig* betydning for børnenes egen forventningshorisont og for deres videre uddannelsesvej, selv når man justerer for forældrenes egen socioøkonomiske status (Karlson 2015; Morgan 2005). Forskere peger også på, at børnenes faglige niveau og skoleresultater har en betydning for forældrenes forventninger, hvilket understøtter 'expectancy value'-teorien om, at børnenes tidligere resultater påvirker forældres forventninger, som igen påvirker børnenes forventninger (Zhang et al. 2011; Rimkute et al. 2012).

Samlet set peger en række empiriske studier således på, at forældreforventninger er mere tilstedeværende og højere blandt langtuddannede forældre, end de er blandt kortuddannede forældre. Betydningen og niveauet af forældreforventninger varierer imidlertid også mellem forskellige etniske minoritetsgrupper. I USA er der fx identificeret højere forventninger blandt asiatisk-amerikanske forældre end blandt andre grupper (Yamamoto & Holloway 2010). Studier af danske data viser, at etniske minoritetsforældre tillægger uddannelse meget stor værdi, og at de har meget specifikke forventninger til deres børns uddannelse, en prioritering af uddannelse, der bunder i en mulighed for social opstigning, anerkendelse og respekt via uddannelse (Andersen 2008; Liversage & Christensen 2017; EVA 2018). Undersøgelserne peger videre på, at etniske minoritetsforældres forventninger i højere grad har betydning for deres børns tanker om og valg af uddannelse, end tilfældet er for etniske majoritetsforældre (Pless, Juul, & Katznelson 2016; Juul & Pless 2015), og at børn af etniske minoriteter er mere ambitiøse i deres uddannelsesvalg end majoritetsbørn (Birkelund 2019; Engzell 2019).

Der er blevet fremført en række forklaringer på, hvorfor uddannelsesforventninger varierer med social baggrund. Én forskningsretning har fokuseret på uddannelsesovervejelser som et produkt af rationelle overvejelser. Forældre anlægger således bestemte betragtninger for deres børns uddannelsesveje og afvejer risikoen ved en uddannelse mod de potentielt fremtidige afkast. Kortuddannede forældre vil have en tendens til at vurdere en videregående uddannelse som mere risikofyldt

end forældre, der selv har en videregående uddannelse. De vil fokusere på det realistiske i deres uddannelsesovervejelser og vil derfor langt sjældnere end langtuddannede forældre forvente, at deres børn tager en videregående uddannelse (Goldthorpe 1996; Breen & Goldthorpe 1997). Disse forskelle har blandt andet den effekt, at børn med samme faglige niveau kan have meget forskellige uddannelsesveje alt afhængig af deres sociale baggrund, fordi deres kortuddannede forældre vurderer risikoen ved at tage en videregående uddannelse som større og dermed ikke forventer, at deres børn tager en sådan uddannelse, selvom de måske er ligeså kvalificerede som børn af langtuddannede (Boudon 1974; Jackson 2013).

En anden gren af forskningen har undersøgt, hvordan forældrenes viden om uddannelsessystemet har betydning for de unges uddannelsesvalg. Mange studier fokuserer, med udgangspunkt i Bourdieus kulturelle reproduktionsteori (Bourdieu 1986, 1996, 2001), på, hvordan familier med mange kulturelle ressourcer (meget uddannelse, viden om uddannelsessystemet og kulturelt aktive) har høje uddannelsesforventninger til deres børn og overfører kulturelle ressourcer og dispositioner videre til dem (heriblandt at børnene selv får høje uddannelsesforventninger). Børnene får hermed bedre forudsætninger for at begå sig i uddannelsessystemet end børn af kortuddannede forældre.

Forældrenes ressourcer – økonomiske og kulturelle som sociale – giver i det hele taget deres børn store fordele i uddannelsessystemet. Ikke blot giver god indkomst og høj uddannelse muligheder for at indhente viden, forberede og kvalificere sine børn til videre uddannelse, men også viden baseret på sociale relationer kan være med til at give langtuddannedes børn en uddannelsesmæssig fordel, da langtuddannede forældre har et større netværk, som har indgående viden om uddannelsessystemet (Kosunen & Seppänen 2015). Langtuddannede forældres viden om uddannelse kan trække på uformelle sociale netværk, og denne uformelt opnåede viden er særlig værdifuld sat op imod den viden, man kan få fra institutionelle kilder, idet den institutionelle viden kan være svær at afkode (Ball & Vincent 1998).

Den amerikanske sociolog Annette Lareau (2011) taler om, at forældre har forskellige opdragelsesmønstre: Forældre med længerevarende uddannelser 'kultiverer' aktivt deres børn ('concerted cultivation'), ved at de bl.a. strukturerer deres børns fritidsliv, ofte inddrager børnene i beslutninger i hjemmet og aktivt involverer sig i deres børns skolegang. Dette betyder også, at middelklassebørn har lettere ved at navigere i uddannelsessystemet, fordi de af deres forældre er blevet vejledt fra barnsben af, en vejledning, som udmønter sig i en større 'sense of entitlement' blandt middelklasse børnene (Lareau 2011). Kortuddannede forældre er mere tilbøjelige til at praktisere en mere fri opdragelsesstil ('natural growth'), hvor barnet hovedsageligt udvikler sig uden forældreindblanding, forældrene forholder sig mere passivt til deres børns skole- og fritidsliv og ser i højere grad uddannelsesrepræsentanter som autoriteter, man ikke sætter spørgsmålstejn ved (Lareau 2011; Bodovski 2010; Bodovski & Farkas 2008; Calarco 2014; Cheadle & Amato 2011). Disse opdragelsesmønstre indebærer, at middelklasseforældre, der 'kultiverer' deres børn, har større forventninger til deres børn end kortuddannede forældre, som i højere grad forholder sig mere passivt eller frit til deres børns uddannelsesveje. I europæisk forskning findes tilsvarende forskelle, hvor forskere har identificeret to forældreprofiler i forhold til valg af børnenes uddannelse, 1) de 'proaktive, vel-informerede og rettidige', oftest middelklasseforældre med meget social og kulturel kapital, og 2) de 'reagerende', oftest arbejderklasseforældre (Seghers, Boone, & Van Avermaet 2019). Forældreforventninger fortsætter helt ind i børnenes voksenliv, hvor privilegerede forældre til unge universitetsstuderende i højere grad fungerer som 'college concierge' (universitets-partner), hvor de giver den unge faglige, sociale og karrieremæssige råd og støtte, hvorimod underprivilegerede forældre ikke føler sig i stand til at hjælpe deres børn på samme måde og forventer, at uddannelsesstedet forestår vejledningen af de unge (Hamilton, Roksa, & Nielsen 2018).

Danske undersøgelser har også peget på forældrenes betydning for de unges valg og valgproces, både generelt (EVA 2019; Dahl & Ottosen 2018; DEA 2018b) og specifikt i forhold til de forventninger, som forældrene har til deres børn (Juul 2018; Karlsson 2014). Andersen et al. (2019) finder, parallelt med studier af fx Lareau (2011), at forældre med en videregående uddannelse i højere grad end andre forældre lægger uddannelsesplaner, er aktive i forhold til skolevalg og deres barns skolegang, og i højere grad end andre forældre trækker på deres sociale netværk i skolevalgsprocessen. En anden dansk undersøgelse peger på, at kortuddannede forældre i deres uddannelsesovervejelser ofte er mere optagede af jobsikkerhed og uddannelsers anvendelighed end andre forældre (Juul & Pless, 2018). Dette perspektiv ligger i forlængelse af de ovenfor nævnte tilgange, der fokuserer på, hvordan kortuddannede forældre er mere orienteret mod uddannelser med et minimum af risici og valg af 'sikre' uddannelser, der leder til velkendte professioner med lav arbejdsløshed. Selvom de danske undersøgelser finder mange forhold, der går igen i internationale undersøgelser, finder de også et stærkt fællestræk blandt danske forældre: nemlig at forældrene betoner, at det er vigtigt for dem, at de unge skal være glade, vælge lystbaseret og ud fra interesser (Juul & Pless 2018; Akselvoll 2016; Andersen 2008; Jensen 2005; EVA 2019).

Undersøgelserne i dette afsnit tydeliggør, at forældres uddannelsesforventninger både teoretisk kan forstås ud fra et individuelt handlingsperspektiv og i et mere makro-sociologisk perspektiv, hvor betydningen af (ofte kulturelle) ressourcer og strukturelle og institutionelle barrierer fremhæves. I et individuelt handlingsperspektiv kan forældres uddannelsesovervejelser forstås som risikoafværgende overvejelser, hvor forældrene, ofte dem med kortere uddannelser, fokuserer på det sikre, realistiske valg (ofte kortere uddannelser), som leder til velkendte jobs med lav arbejdsløshed. I et mere makro-sociologisk perspektiv viser studierne, at langtuddannede forældre har høje forventninger og forældrene har ressourcerne til, at deres børn kommer til at indfri forventningerne. Omvendt har kortuddannede forældre et mindre fortroligt kendskab til uddannelsessystemet, og de opfatter i højere grad uddannelsespersonale som autoriteter, som dem der ved bedst. Undersøgelserne viser således, at der er en social gradient i forældrenes forventninger, hvor kortuddannede forældre fokuserer mere på jobsikkerhed og praktiske uddannelser end langtuddannede forældre, som oftere har forventninger om længere uddannelser til deres børn. De viser videre, at forældre med minoritetsbaggrund kan have mere konkrete/tydelige forventninger til deres børn end majoritetsforældre.

Selvom mange af undersøgelserne, vi her har behandlet, ikke tager udgangspunkt i Danmark, så er de mekanismer, de identificerer, også relevante i en dansk kontekst. Selv i en dansk velfærdsstatslig kontekst med relativt lille økonomisk ulighed er der nemlig store sociale uligheder i valg af uddannelse (Thomsen & Andrade 2016), uligheder, der kan forklares med den store betydning af forældrenes kulturelle og sociale ressourcer (Jæger 2009; Jæger & Holm 2007). Forældrenes ressourcer og deres måde at involvere sig på er også i Danmark ulige fordelt og afhængige af social oprindelse. I resten af rapporten trækker vi på teoretisk og empirisk viden fra undersøgelserne behandlet her, i vores gennemgang og analyser af danske forældre uddannelsesforventninger.

3 Design, data og metode

Som beskrevet i indledningen er denne rapport del af et større projekt om, hvordan unges uddannelsesforventninger etableres, hvor udbredte de er, og hvordan de udvikler sig. I det følgende præsenteres design, data og metode for forældreinterviewene, og vi henviser til Bilag 1 for hele projektets design. For at belyse forældrenes uddannelsesforventninger har vi i projektet gennemført interview med 81 forældre (se nedenfor om bortfald). De 100 unge er samlet fra to kommuner, som præsenterer to forskellige geografiske områder, der komplementerer hinanden i forhold til regional repræsentation. Den sjællandske kommune er en bykommune, der ligger i Nordsjælland i pendlerafstand til København, mens den anden kommune er en vestjysk landkommune, som omfatter en relativt stor provinsby. Børnene kommer fra alle sociale baggrunde, således at vi kan afdække uddannelsesforventninger i alle typer af hjem.

Forældrene har fået tilsendt et brev om projektet via "forældre-intra", og eleverne har i klassen udfyldt et kort tosidersspørgeskema i klassen med hjælp fra medarbejdere fra VIVE. Dette korte spørgeskema har indfanget centrale baggrundsoplysninger om eleverne, med mulighed for at opgive kontaktoplysninger, og er blevet brugt til at udvælge elever til interview samt til at indhente kontaktoplysninger om de unges forældre (spørgeskemaet findes i Bilag 1).² Ud fra spørgeskemaernes baggrundsoplysninger er de unge blevet inddelt i fire overordnede grupper baseret på forældrenes socioøkonomiske status (uddannelse, job og beskæftigelsesstatus), således at alle socioøkonomiske forældregrupper har været repræsenteret:

1. Forældre, som begge er ufaglærte (kun grundskole), og som er arbejdsløse/ikke har job, der ligger 'højere' kvalifikationsmæssigt end ufaglært
2. Forældre, hvor mindst én forælder har en erhvervsuddannelse (EUD), men ingen længere uddannelse, og hvor forældrene har job, som kvalifikationsmæssigt ligger på EUD-niveau
3. Forældre, hvor mindst én forælder har en kort eller mellemlang videregående uddannelse (KVU/MVU), men ingen længere uddannelse, og hvor forældrene har job, som kvalifikationsmæssigt ligger på KVU/MVU-niveau
4. Forældre, hvor mindst én forælder har en lang videregående uddannelse (LVU), og hvor forældrene har job, som kvalifikationsmæssigt ligger på LVU-niveau.

Det er ikke alle forældre til de 100 interviewede unge, som har ønsket eller haft mulighed for at deltage i et forældreinterview. Vi har så vidt muligt kun interviewet unge, som også indvilgede i, at vi kunne kontakte deres forældre, men særligt i nogle af de mere udsatte eller mindre privilegerede familier prioriterede vi at interviewe den unge, selvom forælderen ikke ville, eller hvis den unge ikke ønskede, at vi også kontaktede deres forældre. Desuden var der nogle forældre, som afslog at deltage i et interview, da vi kontaktede dem telefonisk. I alt har vi interviewet 81 forældre (hvoraf to er forældre til tvillinger, svarende til, at 83 børns forældre har deltaget i undersøgelsen). Tabel 3.1 giver et overblik over forældrenes uddannelse og jobstatus, og beskriver også det bortfald, der har været blandt forældrene fordelt på de fire sociale grupper.

---

² Vi henviser i øvrigt til rapporten 'Danske unges uddannelsesforventninger' (Thomsen & Bom, 2019) for en uddybende beskrivelse af, hvordan de unge informanter er rekrutteret.

Tabel 3.1 Overblik over rapportens data

Social-gruppe (antal unge)	Kommune	Den unges køn (M/K)	Etnisk minoritet	Dominerende uddannelse og eksempler på jobstatus, mor	Dominerende uddannelse og eksempler på jobstatus, far	Antal forældre interviewet
1 (23)	6 Sjælland 17 Jylland	13 M 10 K	8 unge	Grundskole Sygemeldt, ledig, hjemmegående, rengøringsassistent, butiksmedarbejder, pædagogmedhjælper	Grundskole Ledig, lagerarbejder, slamsuger, taxachauffør, pizzeriamedarbejder, butiksmedarbejder, kioskejer, fabriksarbejde	10 mødre 3 fædre (heraf 5 etniske minoritetsforældre) 10 husstande blev ikke interviewet
2 (31)	20 Sjælland 11 Jylland	12 M 19 K	3 unge	Erhvervsuddannelse Bogholder, SOSU-hjælper, kassedame, projektkoordinator, frisør, handicapmedhjælper	Erhvervsuddannelse IT-medarbejder, elektriker, lagerarbejder, murer, tømrer, selvstændig	21 mødre 4 fædre (heraf 1 etnisk minoritetsforælder) 6 husstande blev ikke interviewet
3 (19)	12 Sjælland 7 Jylland	9 M 10 K	2 unge	KVU, MVU Lægeseekretær, specialpædagog, teamleder, sygeplejerske, SOSU-assistent	MVU, diplomuddannelser, KVU IT-konsulent, program-mør, markedsføringsmedarbejder, lærer, sælger	12 mødre 5 fædre (heraf 2 etniske minoritetsforældre) 1 husstand blev ikke interviewet*
4 (27)	11 Sjælland 16 Jylland	14 M 13 K	2 unge	LVU, MVU Biolog, kontorassistent, oversygeplejerske, folkeskolelærer, jurist, sygeplejerske, gymnasie-lærer	LVU Ingeniør, revisor, dyrlæge, leder, økonom, konsulent, projektleder, direktør	16 mødre 10 fædre (heraf 2 etniske minoritetsforældre) Alle husstande interviewet**

Anm.: *Et tvillingepar i gruppen betyder, at forældrene summer til 18 og ikke 19. ** Et forældrepar har tvillingebørn i gruppen, derfor summer det til 26 i stedet for 27.

Som det ses af tabellen, er det særligt forældre fra gruppe 1 og 2 (ufaglærte eller erhvervsuddannede forældre), som ikke er blevet interviewet. Dette giver en overvægt af forældre med mellem-lange eller lange videregående uddannelser blandt forældre, der har indvilget i at blive interviewet. Vi har dog netop foretaget en oversampling af unge, som har forældre med kortere uddannelser, for at kompensere for, at disse forældre ofte er underrepræsenterede i undersøgelser som denne.

Til rapporten 'Danske unges uddannelsesforventninger' (Thomsen & Bom, 2019) blev der gennemført interview med i alt 15 unge med etnisk minoritetsbaggrund. Da det var vanskeligt at rekruttere drenge med etnisk minoritetsbaggrund til forskningsprojektet, medvirker flere piger end drenge med anden etnisk baggrund end dansk i undersøgelsen. Således udgøres den samlede gruppe af unge med etnisk minoritetsbaggrund af 11 piger og 4 drenge. Forældre til 10 af disse unge indvilgede i at deltage i et interview, syv forældre til piger og tre forældre til drenge. Blandt forældre med etnisk minoritetsbaggrund har vi interviewet forældre, der er født i Saudi-Arabien (1), Palæstina (2), Tyrkiet (1), Vietnam (2), Sri Lanka (1), Libanon (1) Irak (1) og en forælder der er født i Danmark af serbiske forældre. Blandt gruppen af etniske minoritetsforældre er alle socioøkonomiske grupper repræsenteret med en overvægt af de kortest uddannede: 5 tilhører gruppe 1, 1 gruppe 2, 2 gruppe 3 og 2 gruppe 4.

For at få indblik i forældrenes syn på uddannelse, deres uddannelsesforventninger og værdisæt har vi har foretaget semistrukturerede, dybdegående kvalitative interview. I modsætning til børnene, som blev interviewet på skolerne, interviewede vi enten forældrene i deres hjem eller på deres arbejdsplads. Interviewene varede oftest fra 50-70 minutter og blev afholdt ultimo 2017 og primo 2018. Efter hvert interview nedfældede interviewer en et baggrundsskema for forældrene, som indeholdt baggrundsoplysninger og et kort referat af interviewet.

Interviewet blev indledt med, at forældrene blev informeret om fortrolighed og undersøgelsens formål. Interviewguiden er blevet udformet ud fra eksisterende teori, forskning på området og vores erfaringer med unge-interviewene. Guiden indeholdt følgende temaer: baggrundsoplysninger, uddannelsesforventninger, hjemmet og opdragelse, den unges skolegang og involvering i skolen, venner og øvrig familie samt afrunding. Vi spurgte først meget åbent ind til, hvad forældrene synes, var vigtigt for den unges fremtid, og efterfølgende til forældrenes mere konkrete forventninger i forhold til uddannelse (se Bilag 2). Al data er afidentificeret (navne og steder er ændret) og behandlet i overensstemmelse med GDPR's retningslinjer.

Interviewene blev kodet i det kvalitative analyseprogram Nvivo. Her arbejdede vi ud fra et kodetræ, som blev skabt på baggrund af forskningsspørgsmål og forskningslitteratur, og som var sensitivt over for nye koder, der opstod på baggrund af læsning af interview. Kodeprocessen havde både en deduktiv og induktiv tilgang, hvor vi både kodede interviewene ud fra nogle på forhånd bestemte koder (fx forventninger til barnets uddannelse, uddannelsessnakke i hjemmet, forældrenes kendskab og involvering i skolen) og løbende skabte nye koder (fx blev der løbende tilføjet underkoder til overkoden 'holdninger til den unges uddannelse'). I Nvivo arbejdede vi også med attributter, sådan at vi kunne krydse eksempelvis socioøkonomisk baggrund med en given kode, og hermed se på fx variationen i kendskab til uddannelsessystemet mellem de fire grupper. Efter et interview var kodet, nedfældede koderen et memo om interviewpersonen og udfyldte et oversigtsark med centrale oplysninger om interviewpersonen. På denne måde har vi analytisk både arbejdet i dybden med enkelte koder og på tværs af interviewene ved at kondensere interviewpersonernes karakteristika.

4 Analyse

4.1 Forældre forventninger – et indledende blik

Indledningsvist præsenterer vi en oversigt over forældrenes konkrete forventninger til deres børns uddannelsesniveau. Tabel 4.1 lister profilerne for forældrenes præferencer fordelt på deres sociale baggrund.

Tabel 4.1 Forældre forventninger – et overblik

Forældregruppe	Uddannelsesforventninger
Socialgruppe 1 (N=13): Ufaglærte forældre (uden uddannelse ud over grundskolen)	3 forældre siger 'en eller anden uddannelse' 5 forældre fokuserer på, at det skal være lyst-/interessedrevet 1 forælder siger EUD 1 forælder siger det almene gymnasium (STX) 2 forældre siger MVU 1 forælder siger LVU
Socialgruppe 2 (N=25): Erhvervsuddannede forældre	4 forældre siger 'en eller anden uddannelse' 4 forældre fokuserer på, at det skal være lyst-/interessedrevet 2 forældre fokuserer på det praktiske element i uddannelsen 2 forældre fokuserer på fremtidig indkomst 1 forælder nævner en social- og sundhedsuddannelse (SOSU) 4 forældre siger EUD 2 forældre siger teknisk gymnasium (HTX) 2 forældre siger MVU 5 forældre siger LVU
Socialgruppe 3 (N=17): Mellemdannede forældre	3 forældre siger 'en eller anden uddannelse' 1 forælder fokuserer på, at det skal være lyst-/interessedrevet 1 forælder siger efterskole/10. klasse 3 forældre siger STX 3 forældre siger MVU 5 forældre siger LVU
Socialgruppe 4 (N=25): Langt uddannede forældre	5 forælder fokuserer på, at det skal være lyst-/interessedrevet 1 forælder fokuserer på det praktiske element i uddannelsen 1 forælder nævner efterskole 2 forældre fokuserer på ungdomsuddannelse 2 forældre fokuserer på fremtidig indkomst 2 forældre siger MVU 3 forældre siger LVU/MVU 10 forældre siger LVU

Oversigten over, hvordan forældrenes forventninger fordeler sig på deres socialgruppe, viser nogle tendenser, som kendes fra andre studier. Længere uddannede forældre tenderer til at fokusere på en videregående uddannelse: I gruppe 4 nævner 6 ud af 10 en videregående uddannelse, i gruppe 3 er det 5 ud af 10, i gruppe 2 er det omkring 3 ud af 10, mens det i gruppe 1 er ca. 2 ud af 10 forældre. Samtidig er der ingen af de længere uddannede forældre (gruppe 3 og 4), der nævner en EUD, og ingen universitetsuddannede forældre (gruppe 4) siger 'bare en eller anden uddannelse'. De kortere uddannede forældre (gruppe 1 og 2) forventer omvendt i højere grad end gruppe 3 og 4, at deres barn påbegynder en erhvervsuddannelse. Det er dog også værd at bemærke, at så mange

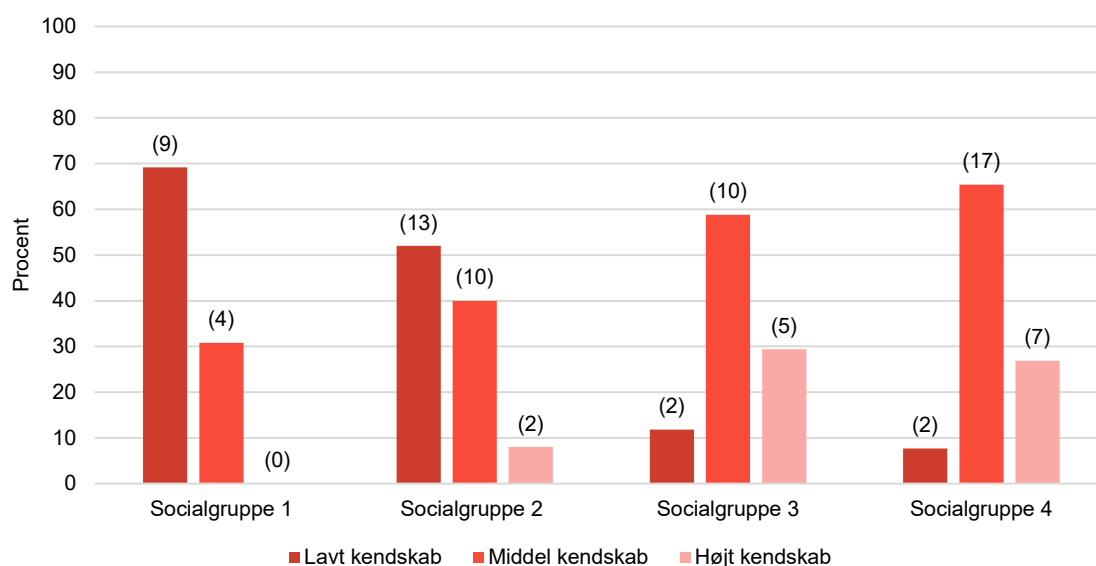
danske forældre ønsker, at deres børn vælger efter lyst/interesse, noget som går mere på tværs af de sociale grupper.

I de følgende afsnit går vi i dybden med, hvad der karakteriserer forældrenes uddannelsesforventninger, under overskrifterne forældrenes kendskab, forældrenes involvering og forældrenes syn på uddannelse, og derefter følger et afsnit, der sætter fokus på forventningerne blandt forældre med etnisk minoritetsbaggrund. Nogle steder præsenterer vi figurer med oversigter over forældrenes fordelinger på forskellige tilgange. Disse figurer skal læses som vores vurdering af, hvor forældrene overvejende placerer sig, og figurene fremhæver således de rene træk fra en empiri, der er mere sammensat, end figurerne giver udtryk for. I analyseafsnittet præsenterer vi også, i særlige tekstbokse, forælder-unge-cases fra vores empiri. Disse cases skal læses som konkrete og mere uddybende illustrationer af de overvejelser, som forældrene har omkring deres børns uddannelse. Casene lægger sig dermed ikke nødvendigvis tæt op ad de forskellige uddannelsessyn, der præsenteres i analysen, men de afbilder kompleksiteten i de historier, der ligger til grund for de analytiske snit.

4.2 Forældrenes kendskab til uddannelsessystemet

På baggrund af interviewene har vi kortlagt forældrenes kendskab til uddannelsessystemet. Generelt har de fleste forældre et almindeligt kendskab til uddannelsessystemet (41 forældre), mens 26 har et lavt kendskab, og 14 forældre har et højt kendskab. Kendskabet til uddannelsessystemet varierer dog med forældrenes socialgruppe, som vist i figur 4.1.

Figur 4.1 Kendskab til uddannelsessystemet fordelt på socialgruppe

Anm.: Antal forældre angivet i parentes. Figuren viser, hvor forældrene overvejende fordeler sig.

De forældre, som oplever mindst kendskab til uddannelsessystemet, finder vi i gruppe 1 og 2, mens forældre i gruppe 3 og 4 har et større kendskab til systemet. I det følgende gennemgår vi, hvordan forældrenes kendskab til uddannelsessystemet kommer til udtryk gennem interviewene.

Forældrene i gruppe 1 og 2 giver udtryk for frustration over systemets kompleksitet og uoverskuelighed samt for ikke at have et tilstrækkeligt kendskab til uddannelsesmulighederne:

Interviewer: *Føler du, at du kender det danske uddannelsessystem, og de muligheder der er, godt?*

Jytte: *Overhovedet ikke. Jeg synes, når man sidder og kigger på de der hjemmesider, der har jeg bare tænkt, det der, det er en jungle. [...] jeg har siddet og kigget sammen med ham for at se, om jeg kunne hjælpe ham med noget, men nej, det lyder ikke logisk det der, det er så meget anderledes end dengang, og der er så mange andre uddannelser, som der ikke var dengang, som hedder noget andet. Det har jeg ikke styr på, slet ikke. (gruppe 2)*

Som uddraget fra interviewet med Jytte illustrerer, kan forældre som finder uddannelsessystemet uoverskueligt, blive opgivende i forhold til at sætte sig ind i det, hvormed de fastholdes i en følelse af, at uddannelsessystemet er "en jungle", der ikke er til at gennemskue. Flere af de forældre, som føler en form for afmagt i deres møde med uddannelsessystemet, giver udtryk for, at de ikke føler sig i stand til at rådgive deres barn tilstrækkeligt i forbindelse med uddannelsesvalget:

Interviewer: *Hvor godt synes du, at du kender det danske uddannelsessystem og de muligheder, der er for Trine?*

Kamilla: *Meget dårligt, meget dårligt. Jeg kan slet ikke følge med, slet ikke følge med. Altså, der igen, der sætter jeg min lid til, at Trine hun ved, hvad der er, fordi vi havde teknisk skole dengang, og så jamen så havde vi 10. klasse, 9.-10. klasse, teknisk skole og bare det der, det, jeg er blevet forvirret over, det er alle de der forkortelser; HTX og OTX og STX, og jeg kan slet ikke holde styr på det, slet ikke, slet ikke. (gruppe 2)*

Denne gruppe af forældre overlader en stor del af ansvaret for uddannelsesvalget til deres børn, fordi de føler, at det er for uoverskueligt at sætte sig ind i. I disse tilfælde bliver den unge den primære informationskilde om uddannelsessystemet for forælderen (Hamilton, Roksa, & Nielsen 2018).

Uddannelse som social opstigning – Hans og sønnen Ulrik

Ulrik, der bor alene sammen med sin far, Hans (gruppe 1), har været ret usikker på, hvad han skal efter 9. klasse. Ulrik fortæller, at hans plan indtil for nyligt var at tage handelsgymnasium (HHX) efterfulgt af en revisoruddannelse, men fordi han ikke er blevet erklæret uddannelsesparat, har Ulrik nu besluttet at tage en optagelsesprøve til EUX-uddannelsen, så han kan blive tømrer. Ulrik siger, at de ændrede uddannelsesplaner først gav ham en følelse af nederlag, fordi han, selvom han havde kæmpet for at blive det, ikke lykkedes med at blive erklæret uddannelsesparat. Nu ser Ulrik det dog som en lettelse, fordi han ikke længere behøver at presse sig selv i forhold til at blive klar til at tage en gymnasial uddannelse, og derudover har han fået en bedre fornemmelse af, hvad der uddannelsesmæssigt vil være det rette valg for ham. Ulriks forældre, der er skilt, har omvendt spillet en mindre konkret rolle i forhold til hans uddannelsesvalg. Her oplever Ulrik, at hans mor primært er optaget af, at han finder en uddannelse, der passer til ham. Det samme gør sig gældende for hans far, Hans, som dog også presser Ulrik lidt, eksempelvis i forhold til at få lavet sine lektier. Hans, der selv er ufaglært og sygemeldt, fortæller, at det for ham er vigtigt, at Ulrik får en uddannelse. Derfor er han også glad for, at Ulrik nu planlægger at starte på EUX og uddanne sig til tømrer. Med denne uddannelse vil det nemlig også være muligt for Ulrik at læse videre til fx ingeniør eller bygningskonstruktør, hvis han en dag skulle få lyst til at videreuddanne sig. Hans, der har stor tiltro til Ulrik og betragter ham som "en meget klog dreng", giver udtryk for, at han nærmest intet kendskab havde til uddannelsessystemet, da Ulrik skulle til at vælge og tilmelde sig en ungdomsuddannelse. Samtidig har Hans lagt vægt på, at Ulrik selv træffer valget om, hvad han skal efter 9. klasse, hvorfor han har afstået fra at vejlede Ulrik på mere aktiv og konkret vis. Dermed er det i høj grad vejledning fra lærer og uddannelsesvejleder, og ikke mindst uddannelsesparathedsvurderingen, som Ulrik har taget meget alvorligt, der har ført til, at Ulrik har justeret sine uddannelsesplaner fra en HHX-uddannelse til nu at søge om optagelse på EUX.

En anden gruppe af forældre giver udtryk for, at systemet virker kompliceret, men at de har en tiltro til, at de kan skaffe de nødvendige informationer for at vejlede den unge. For mange har deltagelse i informationsmøder og/eller møder med studievejledere været afgørende for at opnå et større kendskab til de enkelte uddannelser. Flere forældre fremhæver, som Rikke (gruppe 3), at informationsmødet har været med til at bringe klarhed over uddannelsesmulighederne, ligesom mødet også var medvirkende til, at Rikke fik øjnene op for en ungdomsuddannelse, som kunne være relevant for hendes søn, men som hun ellers ikke umiddelbart havde taget i betragtning. Forældrene fortæller om, hvordan muligheden for at kunne henvende sig til en studievejleder, kan være med til at skabe tryghed i processen omkring den unges valg af uddannelse. En tredje gruppe af forældre søger aktivt viden om uddannelsessystemet for at kunne vejlede deres børn. Den gruppe af forældre, som har ressourcerne til at manøvrere inden for systemet, består overvejende af forældre fra gruppe 3 og 4. De ved, at de er i stand til at finde information om og navigere i de forskellige uddannelsesmuligheder:

Margrethe: Vi er i gang med at finde ud af i forhold til, hvis hun gerne vil ind på humaniora, hvad er det så. Hvad for nogle fag ville give mening, og hvad for et gymnasie kunne hun tage at gå på og sådan noget. (gruppe 4)

Forældrene retter deres fokus mod bestemte dele af uddannelsessystemet, ofte specifikke uddannelser eller uddannelsesmæssige retninger, som enten de selv eller deres barn finder relevante og derfor gerne vil vide mere om. Nogle forældre lægger vægt på at ansvarliggøre deres børn, som en pædagogisk pointe om selv at skulle træffe store beslutninger om sin egen fremtid. Her følger det, at det er den unges ansvar at sætte sig ind i omstændighederne omkring denne beslutning. Som en mor Lis, siger om sin datters uddannelsesvalg:

Lis: [...] hun skal også først og fremmest selv tage ansvar for det, og når hun kommer efter gymnasiet, så tror jeg heller ikke, man skal curle sine børn alt for meget. Jeg var

meget selvstændig i den alder og fandt selv ud af alle de ting, og det tror jeg også, man så vidt muligt skal lade sine børn gøre, selvfølgelig med noget støtte og sparring, men man skal ikke tage ansvaret fra dem. (gruppe 4)

I de tilfælde, hvor der fra forældrenes side er truffet et bevidst valg om at overlade en relativt stor del af ansvaret til den unge, har forældrene ofte et relativt godt kendskab til uddannelsessystemet. Her er det forældrenes syn på det læringspotentiale, der findes i selv at danne sig et overblik, som begrunder, at de umiddelbart trækker sig (selvom forældrene stadig indhenter viden om uddannelser). Det fungerer her som en øvelse i ansvar og modenhed, hvor man lærer den unge at tage ansvar og forbereder denne på sit fremtidige uddannelsesliv.

Generelt kan det siges, at jo bedre forældrene føler sig i stand til at tilegne sig viden om uddannelsessystemet, jo mindre afmægtige føler de sig i forhold til processen omkring deres barns valg af uddannelse. Her spiller det en rolle, at forældrene eksempelvis har kendskab til, hvor de kan søge hjælp og information, hvis de skulle få brug for det. Grundlæggende vil langtuddannede forældre oftest have et større kendskab til uddannelsessystemet (og et netværk, der har et større kendskab), end kortuddannede forældre har. Langtuddannede forældre søger også i højere grad selv efter viden på uddannelsesinstitutionerne. Mange langtuddannede forældre giver udtryk for en form for ubekymrethed omkring den unges uddannelsesvalg, som hænger sammen med, at de har ressourcerne til at sætte sig ind i uddannelsessystemet og en vished om, at den unge nok skal træffe fornuftige valg i uddannelsesprocessen. Dette står i kontrast til en del af de forældre, der enten er ufaglærte eller har en uddannelse af kort varighed, som har et begrænset kendskab til uddannelsessystemet, og som finder systemet så komplekst og uoverskueligt, at nogle forholder sig opgivende til det (Lareau 2011; Ball & Vincent 1998). Reaktionen på mødet med uddannelsessystemet varierer således mellem forældrenes socialgrupper.

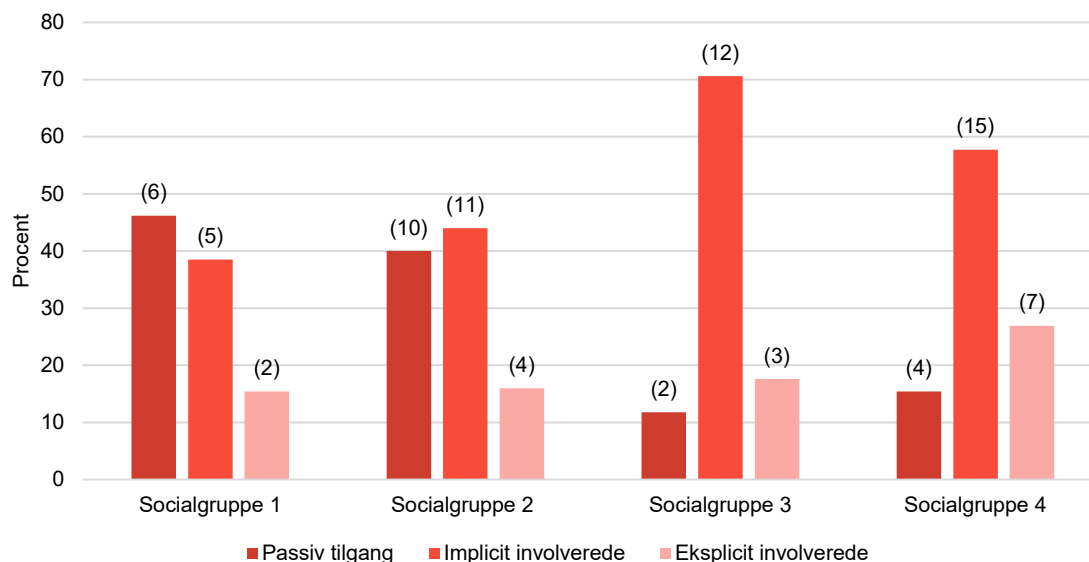
4.3 Forældrenes involvering i den unges uddannelse

Når det kommer til forældrenes involvering i deres barns uddannelse, er der nogle forhold, der går på tværs af de fire socialgrupper. For det første er det en udbredt holdning hos forældrene, uagtet deres uddannelsesmæssige baggrund og jobstatus, at den unge skal 'vælge med hjertet' og således tage en uddannelse, der gør dem glade, og som de finder interessant, noget der også ses i andre danske undersøgelser (DEA 2018a; Juul 2018; Juul & Pless 2015). Dette afholder ikke forældre fra at give udtryk for deres tanker om og ønsker til den unges uddannelse, men forældrene fortæller, at det er centralt, at uddannelsesvalget i sidste ende er op til den unge selv. For det andet fortæller langt størstedelen af forældrene, at de har indledt mere seriøse uddannelsessnakke med den unge fra omkring starten af 8. klasse. For de flestes vedkommende har enten praktik, uddannelsesparathedsvurdering eller møder med uddannelsesvejlederen, der netop begynder at finde sted, når den unge går i 8. klasse, givet anledning til at tale med den unge om valg af uddannelse og eventuelt fremtidige jobmuligheder. Hvis børnene har ældre søskende, der enten er i gang med eller har færdiggjort en uddannelse, vil det ofte betyde, at uddannelsessnakke med den unge igangsættes en anelse tidligere end ellers. I disse tilfælde har forældrene været igennem processen før, og ældre søskende kan fortælle om erfaringer med en bestemt uddannelse.

Forældrene adskiller sig imidlertid også fra hinanden på centrale punkter. Der er store socioøkonomiske forskelle med hensyn til, hvor meget forældrene involverer sig i deres barns uddannelsesovervejelser, og store forskelle i, hvilke muligheder forældrene har for at involvere sig. Som vist i kapitel 2, så er det alt andet lige nemmere for forældre med mange ressourcer og et godt kendskab til uddannelsessystemet at involvere sig meget i deres børns uddannelse.

I det følgende præsenterer vi de centrale tilgange, forældrene har til at involvere sig. Vi skelner mellem en passiv tilgang, hvor forældrene ikke involverer sig mærkbart i den unges uddannelse, en implicit tilgang, hvor involveringen ligger implicit i den måde, forældrene handler på og taler om uddannelse i hjemmet, og en eksplicit tilgang, hvor forældrene er direkte og aktivt involverede i den unges uddannelse. Figur 4.2 viser fordelingen på forældrenes socialgruppe.

Figur 4.2 Involvering i den unges uddannelse fordelt på socialgruppe

Anm.: Antal forældre angivet i parentes. Figuren viser, hvordan forældrene overvejende fordeler sig.

Mens hver fjerde forældre kan siges at have en passiv tilgang (22 forældre), så har godt halvdelen en implicit tilgang (43), mens hver femte (16) har eksplicit tilgang. Det er desuden tydeligt, at kortuddannede forældre (gruppe 1 og 2) oftere har en passiv tilgang end de langtuddannede, som omvendt oftere er implicit eller eksplicit involverede. I det følgende gennemgår vi de enkelte tilgange i detaljen.

4.3.1 Passiv tilgang

En mindre gruppe forældre har en relativt passiv tilgang til den unges uddannelsesvalg, hvor de støtter deres børn, men ikke involverer sig aktivt og ikke har mange uddannelsessnakke med deres børn. Disse forældre lægger en stor del af ansvaret for den unges uddannelsesvalg på skolen eller andre institutioner uden for familien. I denne gruppe er der fokus på, hvordan den unge bliver hjulpet og vejledt af skolelærere eller uddannelsesvejledere. Dette ses hos mødrene Jane og Jette, som understreger skolens mulighed for at skabe mulighed for et informeret valg:

Jane: Men de [de unge] bliver selv informeret rigtig godt, fordi de har aldrig nogensinde spurgt ind til de ting der. Så der har de selv været rigtig godt informeret. (gruppe 2)

Jette: Men de [de unge] får så meget viden selv, så vi har tit sådan løbet ind i den der, det ved jeg jo godt. [...] Så han er meget velinformet selv, vil jeg sige. (gruppe 2)

I stedet for at gå til forældrene for råd, går de unge til skolen, og forældrene har en tiltro til, at skolen håndterer disse snakke. Denne tiltro hænger sammen med en lavere grad af kendskab til uddannelsessystemet, og forældrene finder det derfor nødvendigt, og hensigtsmæssigt, at kunne benytte sig af uddannelsesinstitutionernes tilbud. Denne tilgang til uddannelsessystemet ligger op af den,

som Lareau (2011) finder hos arbejderklassefamilier, som generelt har en større tiltro til, at uddannelsesinstitutionens autoriteter – lærere, vejledere, mv. – ved bedst og hjælper deres børn på vej.

I gruppen, der primært har forholdt sig passivt og/eller støttende til deres barns uddannelsestanker, finder vi i vores data en overvægt af ufaglærte forældre. Fælles for de ufaglærte forældre er, at de er støttende (men ikke egentligt vejledende) (Reay, David, & Ball 2005), og at de understreger vigtigheden af at få en uddannelse. Det er mindre vigtigt, hvilken specifik uddannelse den unge ender med at gennemføre, så længe de gennemfører en, og kommer til at lave noget, de bliver glade for. De har i lavere omfang end de øvrige forældre været aktivt vejledende i forhold til den unges tanker om og valg af uddannelse. De fleste af disse forældre har et begrænset kendskab til uddannelsessystemet, finder det uoverskueligt, som beskrevet ovenfor, og har tiltro til, at uddannelsesinstitutionens autoriteter ved, hvad der er bedst for den unge.

Når kendskabet til uddannelsessystemet er lille – Nicole og datteren Camilla

Camilla kommer fra en udsat familie. Hendes mor Nicole (gruppe 1) er førtidspensionist, og Camilla har ingen relation til sin far. Camilla har to ældre søskende, der har haft lidt vanskeligt ved at finde deres vej i uddannelsessystemet, men som nu begge har fået kortere, erhvervsrettede uddannelser. Modsat sine ældre søskende er Camilla fast besluttet på at gennemføre en lang videregående uddannelse. Camilla fremstår meget målrettet og har høje forventninger til sig selv. Hun fortæller, at hun efter 9. klasse skal på HHX og derefter gerne vil have en matematisk uddannelse, og hendes helt store drøm for fremtiden er at blive politiker. Camilla har et meget tæt forhold til sin mor, som hun taler med om stort set alt, også sine uddannelsesplaner. Moderen, Nicole, fortæller, at hun ikke har ressourcerne til at involvere sig så meget i Camillas skole og uddannelse, og for Nicole er det ikke så vigtigt, hvilken uddannelse Camilla ender med at gennemføre. Nicole synes nemlig, at alle uddannelser er gode uddannelser, så det vigtigste er, at Camilla får en uddannelse, som hun trives med. Camilla fremhæver sin mors støtte og opbakning som meget betydningsfuld og som en vigtig kilde til motivation, og hun fortæller om sin mor, at hun "er rigtig stolt af mig, og det får jeg at vide". Netop Nicoles ros og støtte var også afgørende for det vendepunkt, som Camilla oplevede under sin skolegang. Selv fortæller Camilla, at hun frem til 7. klasse var et temperamentsfuldt "problembarn", der hadede at gå i skole. Hendes mors ros og opbakning samt støtte fra en pædagog, der overbeviste hende om, at der var noget, hun var god til, betød dog, at hun begyndte at tro på sig selv og fik en ny og positiv indstilling til skolen. Nicole kender ikke så meget til de forskellige uddannelsesmuligheder. Derfor har Nicole ikke kunnet hjælpe og vejlede Camilla så konkret i forhold til valg af retning på ungdomsuddannelse og lignende. Her har Camilla i stedet fået hjælp af skolen og sin voksenalder, Lone, som hun er sammen med en gang om ugen.

4.3.2 Implicit involverede forældre

Kendetegnende for familier, hvor der foregår en implicit prægning af den unge, er, at der er et generelt fokus på uddannelse som noget vigtigt, og at forældrene igennem den unges opvækst typisk har snakket om uddannelse i positive termer. Dette foregår både igennem familiens samtaleemner over spisebordet, de unges observationer af forældrenes arbejdsliv og i forældrenes italesættelse af uddannelse som noget vigtigt og mulighedsskabende.

Omtrent halvdelen af de forældre, der medvirker i undersøgelsen, har gjort sig relativt klare forestillinger om, hvad der rent uddannelsesmæssigt kunne være oplagt for den unge, men forældrene mener ikke, det er gavnligt for den unges tanker om uddannelse, hvis forældrene mere eksplicit giver udtryk for deres holdninger til den unges uddannelsesvalg. Forældrene vil ofte fokusere på at få den unge til at reflektere over de uddannelsesmuligheder, som den unge har i tankerne, fx ved at opstille scenarier for den unge om fremtidigt arbejdsliv og mulighederne ved bestemte uddannelsesvalg. Rationalerne bag den implicite vejledning kan være lidt forskellige, de fleste forældre me-

ner, at det er den bedste måde at guide den unge på, og at skabe en naturlighed omkring uddannelsesvalget, mens en mindre gruppe af forældre har gjort sig overvejelser om det pres, som de unge er underlagt i forbindelse med uddannelsesvalget. Her er årsagen til den lavere og mere implicite grad af kommunikation om uddannelsesvalg netop, at de ikke ønsker at bidrage til det pres, som de mener, at de unge i forvejen oplever – ”Jeg synes, de bliver bombarderet nok, fra alle de steder af” (Janni, gruppe 3). I lighed med Janni udtaler John, der er far til en søn i 9. klasse, følgende:

John: vi har så også gjort meget ud af at sige, faktisk til alle vores børn, at selvom de nærmest i 7. klasse bliver bedt om at tage stilling til, hvad de vil være, når de bliver store, så har vi sagt til dem, at det skal de ikke tage stilling til, før de selv er klar til det. Fordi nogle gange, så har jeg en fornemmelse af, at børn godt kan blive en lille smule stressede af at skulle svare på det. [...] Så det har vi faktisk gjort meget ud af, at sige til dem, at de skal ikke tage stilling til noget som helst, når de stadigvæk går i skole. (gruppe 4)

De forældre, der aktivt søger at udgøre en modpol til det pres, som de unge kan opleve i skolesystemet, har næsten alle en lang videregående uddannelse (gruppe 4), og de føler sig i udgangspunktet ret sikre på, at deres barn gennemfører en ungdomsuddannelse. Forældrenes udtalelser må derfor ses i lyset af deres vurdering af, at de unge er godt på vej rent uddannelsesmæssigt – også selvom forældrene holder lidt igen med konkrete uddannelsessnakke med de unge.

Andre forældre fortæller at de, ofte i kraft af deres egen uddannelse og arbejde, skaber en naturlighed omkring valget at tage en uddannelse, som et selvfølgelig skridt videre i livet. Margrethe fortæller om sin søn:

Margrethe: Jamen, for det første så ser han, at han har nogle forældre, som knokler. Ment på den måde, at vi uddanner os og vi er åbne for nye indtryk og at være nysgerrig på verden. Han er også meget interesseret i verden og, hvad der sker omkring ham. Han er meget engageret i alt, hvad der foregår, og følger godt med. Så det ser han jo, at vi også gør. (gruppe 4)

Det er ofte et mønster, der rækker videre til den udvidede familie. Margrethe fortæller, at hendes søn, som højst sandsynligt vil uddanne sig til ingeniør, nok er præget af den ”akademikersyge”, som ligger til familien.

Margrethe: Jeg tror, han har fået akademikersyge, fordi den lider vi af i vores familier. Så det tænker jeg ... Jeg er selv vokset op i et akademikerhjem, og jeg... Det er ikke fordi, jeg har følt mig presset til det, men jeg tror bare lige der, der kommer måske sådan noget familiemønster. [tænkepause] Og så når han har hørt de andre familiemedlemmer fortælle om det, de arbejder med, og det, de laver, det synes han nok er spændende. (gruppe 4)

Selvfølgheden, den implicite påvirkning, omkring uddannelsesvalget kommer således fra at færdes i en familie, hvor det ligger i kortene, at man tager en uddannelse, og hvor forældrene fortæller den unge om eget arbejdsliv og karriere, og hermed inspirerer den unge til at tage en uddannelse (Ball 2003; Bourdieu 1986; Grodsky & Riegle-Crumb 2010). Selvom denne implicite påvirkning er særlig udtalt blandt gruppe 3 og 4, så er billedet ikke entydigt, og mange kortere uddannede forældre kan også siges at tilhøre denne gruppe.

4.3.3 Eksplicit involverede forældre

En gruppe af forældre involverer sig direkte og meget aktivt i de unges overvejelser om uddannelse. Disse forældre er ofte opsøgende i vejledningsprocessen og har således haft forholdsvis mange og relativt detaljerede uddannelsessnakke med den unge, hvor de tydeligt kommunikerer deres tanker om den unges uddannelse, fx hvis den unge finder det vanskeligt at vælge mellem forskellige ungdomsuddannelser eller gør sig overvejelser om, hvorvidt et år i 10. klasse vil være gavnligt. De fleste af disse forældre har selv opsøgt information om forskellige uddannelsesmuligheder, fx på nettet eller ved at have deltaget i informationsarrangementer sammen med den unge.

En far, Klaus, fortæller fx, hvordan de som forældre har involveret sig aktivt i deres datter Emilias uddannelsesvalg ved blandt andet at søge information om, hvad der bedst kunne passe til Emilia, som efter forældrenes vejledning nu planlægger at starte på EUX Business. Forældrene har været meget opmærksomme på at tage højde for Emilias personlighed, faglighed og interesser i deres vejledning af hende:

Klaus: EUX Business, det er nok lidt guidet fra hendes forældres side, det må jeg nok sige. Fordi vi har kigget på, hvem hun er som person, og hun er ikke en boglig person i den forstand. Hun kan godt være det, tror jeg, men det er bare ikke der, hendes interesser ligger. Hun er meget mere socialt udadvendt. (gruppe 3)

En anden forælder, Tine, har også aktivt forsøgt at styre sin datter, Ida, i en retning, baseret på en vurdering af hvor den unge ville trives:

Tine: [...] Jeg har virkelig prøvet på at motivere hende eller styrke hende, når jeg har læst det, hun har skrevet med sine lektier. Så har jeg virkelig sådan, "hold kæft, hvor skriver du godt", eller "det er eddermame godt skrevet, det der". Virkelig prøvet at få hendes øjne op for, at der er noget her, hun godt kan finde ud af: "Prøv at arbejd videre med det". Det har jeg ikke sagt direkte til hende, men jeg tænker, at hvis jeg fortsætter på at prøve at styrke hende på det, så kunne jeg godt forestille mig, at jeg kunne få hende ind på en journalistuddannelse. (gruppe 4)

Disse forældre involverer sig mere direkte i uddannelsesvejledningen, bl.a. ved at anbefale bestemte uddannelser ud fra forældrenes viden om den unges personlighed, faglighed og interesser, i tilfælde hvor den unge føler sig uafklaret i forhold til uddannelsesvalget. Dette kan også komme til udtryk i, at forældre søger at 'justere' den unges uddannelsesønsker ud fra et ønske om at skåne den unge fra at træffe et valg, som han eller hun – efter forældrenes overbevisning – højst sandsynligt vil ende med at fortryde. Iben, der er mor til Josefine, fortæller fx, at Josefine (gruppe 4), der tidligere har "villet noget kreativt", nu ønsker at læse biokemi eller noget lignende. Iben har dog "en grundfornemmelse af, at det er forkert, det der biokemi", da Josefine i hendes øjne er humanist og ville blive langt gladere for en anden uddannelse, hvor hun ville få mulighed for at bruge sine kreative evner. Derfor har Iben, selvom hun godt kan se karrieremæssige fordele ved at gennemføre en uddannelse som biokemi, valgt at tale med Josefine om andre uddannelsesmuligheder, særligt arkitektuddannelsen. Ifølge Iben vil netop denne uddannelse give Josefine mulighed for at blive en del af et kreativt fællesskab, hvor også Josefines gode sociale kompetencer vil blive bragt i spil. Iben har ikke bare talt med Josefine om arkitektuddannelsen, men har generelt været meget involveret i hele processen omkring Josefines valg af uddannelse gennem deltagelse i informationsarrangementer sammen med Josefine på forskellige ungdomsuddannelsesinstitutioner, og hun har, ud fra sit generelle kendskab til disse, frarådet Josefine specifikke ungdomsuddannelser, såsom HF. Det er kendetegnende for disse forældre, at de ofte har længere uddannelser, og deres tilgang kendes

fra andre undersøgelser af middelklasseforældres involvering (Lareau 2011; Reay, David, & Ball 2005).

Involverede forældre – Klaus og børnene Emilia og Karl

Karl og Emilia er søskende og kommer fra et hjem med mange ressourcer (gruppe 3). Deres mor, Margit, har en lang videregående uddannelse, mens deres far, Klaus, har en lederuddannelse. Karl og Emilia trives begge godt i skolen, har store sociale netværk og fremstår begge meget selvstændige. Karl, der har et højt fagligt niveau og har høje ambitioner på egne vegne, har i lang tid været afklaret om sit valg af ungdomsuddannelse. Siden 7. klasse har han vidst, at han efter 9. klasse skal på STX, som efter hans vurdering er den ungdomsuddannelse, der åbner flest muligheder. Modsat Karl har Emilia været mere i tvivl om sit uddannelsesvalg. Hendes plan indtil for nyligt var at starte på STX, men i sidste øjeblik har hun ændret sine uddannelsesplaner, så hun nu skal på EUX, når hun har færdiggjort folkeskolen. Emilia, der i den senere tid har følt sig skoletræt, har nemlig en tendens til at tvivle på sig selv rent fagligt, og derfor blev hun, til trods for at hun er erklæret uddannelsesparat, bekymret for, at STX ville blive for stor en udfordring. Både Karl og Emilia giver udtryk for, at deres forældre forholder sig meget støttende til deres uddannelsesvalg, og Karl fortæller om sin far, at han altid har understreget, at man skal vælge en uddannelse, "der gør én glad". At det er lysten, der skal drive værket, giver Klaus også selv udtryk for. For ham er det nemlig afgørende, at hans børn følger deres interesser og finder en uddannelse, som de trives med. Derfor har Klaus heller ikke meget konkrete forventninger til Karls og Emilias uddannelse. De forventninger, som han omtaler, er i højere grad et udtryk for, at han og hans hustru Margit har talt med begge børn om uddannelse og derfor kender til deres planer. Mens Klaus og Margit primært har forholdt sig støttende til Karls uddannelsesplaner, har de på mere aktiv og konkret vis vejledt Emilia, idet hun i højere grad har været usikker på sit valg af uddannelse. Trods deres forskelligartede uddannelsesplaner er de begge meget bevidste om, at de har deres forældres fulde opbakning, og Klaus fortæller da også, at han føler sig overbevist om, at både Karl og Emilia kommer til at klare sig godt rent uddannelsesmæssigt.

Mens mange af disse forældre kommer fra gruppe 3 og 4, er der også en del forældre fra gruppe 1 og 2, som involverer sig aktivt. Her er der dog oftere tale om, at de i uddannelsesnakke med den unge trækker på negative erfaringer med ikke selv at have taget en uddannelse. Disse forældre, særligt i gruppe 1, har ofte understreget over for den unge, at jobmulighederne som ufaglært er yderst begrænsede, og at de jobs, der er at få, ofte er dårligt lønnede og desuden er kendetegnet ved et ringe arbejdsmiljø. For én far, Hans, har det været vigtigt at fortælle sin søn, Ulrik, om det arbejdsliv, som han som ufaglært har haft:

Hans: Altså, han skulle have en uddannelse, ja ja, 100 %, selvfølgelig skal man have en uddannelse, altså sådan er det i dag. Altså, da jeg var ung i slutningen af 80'erne og starten af 90'erne, helt ung, der kunne man jo sagtens få et arbejde uden at have en uddannelse og sådan nogle ting, der var altid nogle steder man kunne få arbejde, sådan er det jo ikke i dag, i dag der skal du have en uddannelse, og så er det sådan set lige meget, hvad det er, du skal have en uddannelse for at kunne få foden ind et eller andet sted. Ufaglært arbejde i dag, det er jo sådan noget, så skal du stå og, som jeg har gjort det meste af mit liv, lave hundemad, kattermad, lave kølelementer eller slagte grise eller sådan et eller andet. Det er selvfølgelig ikke det, man gerne vil have sit eget barn, altså der skulle gerne være et eller andet. Så jeg har hele tiden haft krav til ham, han skal have en uddannelse, men hvad, det skal han selv [bestemme]. (gruppe 1)

Fælles for særligt de ufaglærte forældre er, at de, trods den begrænsede mængde af aktiv vejledning, har understreget vigtigheden af at få en uddannelse over for den unge, ofte begrundet i egne (negative) erfaringer med ikke at have fået en uddannelse. Derudover findes der i denne gruppe en del forældre, der er arbejdsløse. Her italesættes uddannelse som en vej til et godt og velbetalt job,

der kan skabe rolige rammer om og indhold i tilværelsen. Størstedelen af de ufaglærte forældre er dermed optagede af, at den unge får en uddannelse og ikke begår samme "fejl" som dem selv.

For de erhvervsuddannede forældre, der forholder sig mere aktivt til vejledningen af den unge, gælder det også, at de støtter op om de uddannelsesambitioner, som den unge har, og i nogle tilfælde ønsker, at deres barn opnår et højere uddannelsesniveau end dem selv. En mor er eksempelvis meget støttende i forhold til sin datters plan om at gå på STX og derefter uddanne sig til arkitekt. En far har et ønske om, at hans søn uddanner sig til ingeniør – særligt ud fra en betragtning om, at en sådan uddannelse vil give adgang til et velbetalt job. Der findes dog i denne gruppe en lille overvægt af forældre, der i højere grad vejleder den unge i retning af uddannelser, som de selv har kendskab til, altså erhvervsuddannelser. Her er der ofte fokus på, at disse uddannelser vil være mere realistiske at gennemføre for den unge. Tanker om realisme i uddannelsesvalget kommer i nogle tilfælde til udtryk ved, at forældre har frarådet deres barn at søge optagelse på fx STX eller at gå efter en længerevarende uddannelse. En mor har således frarådet sin søn at tage en boglig uddannelse, fordi han "ikke er en bogorm", mens en anden mor har forholdt sig skeptisk til sin datters uddannelses tanker, fordi "hun var så skør" at ville læse jura. Datteren har nu ændret sin plan og vil i stedet uddanne sig til frisør – en uddannelse, der ifølge moderen passer bedre til "håndværkertøser" som dem.

4.4 Forældrenes syn på uddannelse

I de følgende afsnit vil vi præsentere en række forskellige syn på uddannelse, som vi har identificeret i forældrenes betragtninger om deres barns uddannelse og fremtid. Ved syn på uddannelse forstår vi de rationaler eller værdiorienteringer, som forældrene trækker på i deres formulering af, hvorfor det at tage en uddannelse er meningsfuldt. I de følgende afsnit gennemgår og uddyber vi de forskellige syn på uddannelse. Det er vigtigt at understrege, at det, der trækkes frem, er forskelligartede syn på uddannelse, og altså ikke distinkte grupper af forældre. Således er det ofte tilfældet, at én forælder trækker på mere en ét af de identificerede syn på uddannelse, når de udtaler sig om deres barns fremtid – dog vil ét syn på uddannelse typisk være mere fremtrædende end de øvrige.

4.4.1 Uddannelse som dannelse

Små ti forældre fremhæver som det dominerende, at uddannelse er vigtig for deres barns personlige udvikling og dannelse. Uddannelse giver en grundlæggende ballast i livet og er afgørende for, at man som individ bliver et helstøbt menneske. Frem for selve uddannelsespræstationen eller det faglige udbytte af at gennemføre en bestemt uddannelse, taler disse forældre i højere grad om værdien af den læring, erfaring og dannelse, som deres barn vil opnå undervejs i uddannelsessystemet. For eksempel fortæller en forælder, hvordan uddannelse "giver mulighed for at udfolde sig som menneske" (Søren, far til Jane, gruppe 4), mens Ellen, der er mor til Mille, siger:

Ellen: [...] jeg tror, det giver hende en ballast, som hun har brug for senere i livet, uanset om hun søger højt eller lavt i uddannelse. Jeg tror, det er med til at danne det menneske, man bliver på sigt. Jeg tror, det er rigtig godt, uanset hvilken uddannelse man vælger, jeg tror, det er rigtig vigtigt, at man får nogle helt basale ting, som man kan bruge.
(gruppe 3)

Som mange andre af de forældre, der betragter uddannelse som afgørende for personlig udvikling, fremhæver Ellen den udviklende og identitetsskabende dimension af uddannelse. Derudover illustrerer citatet med Ellen en udbredt holdning blandt forældre, der fremhæver dette uddannelsessyn, at det ikke er typen af uddannelse, men uddannelse *som sådan*, der er udviklende for den unges

personlighed. Peter er far til Elliot, som veksler mellem forskellige drømme, bl.a. designer, psykolog, lærer og sygeplejerske. Peter lægger mere vægt på den unges personlige udvikling og læringsmæssige lyst end på det faglige udbytte, det skal være "lysten, der skal drive værket", og Peter har i høj grad et helhedssyn på Elliots personlighed og uddannelsesvalsproces:

Peter: Den der usikkerhed, den har måske også en... om nogle år, så har det måske også haft sin værdi. Jamen, så tag det roligt og så se. Så må vi jo se, så kan det godt være om et år eller to, så ... Det er mere det der, så lang tid de har lyst til at blive et eller andet. Eller lyst til at lære et eller andet, og de har modet til ting. At de viser, at de siger fra over for nogle ting. Det er jo lige så vigtigt for mig, end at jeg har en søn, der... Det er mere deres syn på livet og deres lyst til livet. Det, de kommer og fortæller en. Der er så meget andet end lige, hvordan det går i skolen, og hvordan det går i fagene. Og hvad vil du være om fire-fem år. (gruppe 4)

Peter er således mere optaget af, at Elliot holder gejsten oppe og ikke lægger låg på sine drømme end på, at sønnen skal konkretisere sine uddannelsesplaner. Peter er selv uddannet lærer, og det er tydeligt, at han anskuer skolegang og uddannelse som en dannende proces.

Disse forældre lægger i deres fortællinger mere vægt på de udviklende processer, den unge gennemgår i løbet af uddannelsen, end på uddannelsens endemål i form af bestemte jobs eller håndgribelige kvalifikationer. Hermed trækker forældrene først og fremmest på et ideal om uddannelse som *dannelse*, som en proces, der kan forberede de unge på livet mere generelt, skabe selvstændighed, refleksionsevne og kritisk tænkning. Det er dog også værd at bemærke, at forældre, der fremfører dette uddannelsessyn primært er langtuddannede (gruppe 3 og 4), og når de lægger vægt på uddannelse som dannende, som afgørende for personlig udvikling, skal det ses i relation til, at familierne har ressourcer, der skaber en tryghed omkring uddannelsesvalget, og at det ligger i kortene, at deres børn nok skal få en uddannelse.

4.4.2 Uddannelse som pligt

Omkring tyve forældre anskuer primært uddannelse som en pligt, enten over for samfundet, over for familien eller over for den unge selv, og mener, at deres børn skal uddanne sig for at kunne bidrage og give tilbage til samfundet. Janni, mor til Mads, fortæller, at det er "ekstremt vigtigt" at Mads får en uddannelse:

Janni: [...] det her med at bidrage til samfundet. Det er ekstremt vigtigt, at vi bidrager til det, vi har, for ellers har vi det ikke længere, altså. Så som [Mads' far] plejer at sige til ham, min mand – at det er vigtigt, at du får en uddannelse, så du kan passe mig, når jeg bliver gammel. I bund og grund mener han jo bare, at for at samfundet kan køre videre, og vi kan bibeholde det velfærdsniveau og den konstruktion, vi har nu, så er det vigtigt, at man bidrager. Så der er ikke så meget – altså det har ikke været på tale, at han ikke skulle [få en uddannelse] overhovedet, det er bare ikke en mulighed. Det er en fuldstændig klokkeklar forventning. (gruppe 3)

Janni anskuer uddannelse som en forpligtelse og et bidrag til samfundet, og hun og hendes mand har en klar forventning om, at deres søn får en uddannelse. Uddannelse anskues som et middel til et velfungerende samfund, hvor alle skal udfylde en funktion ("hvor man kan bidrage bedst", som Janni formulerer det), så samfundet kan fungere. I uddannelsessynet kan der også ligge, at den unge har en pligt til at forfølge sine interesser og udnytte sine særlige talenter og potentialer. På samme måde fremhæves det, at børnene har en pligt til at gøre brug af de muligheder, der er i Danmark, og at der med mulighederne også følger et ansvar.

Andre forældre anskuer den unges uddannelse både som en pligt over for samfundet og også over for familien og forældrene, som måske ikke har haft samme muligheder for at tage en uddannelse. En del forældre med etnisk minoritetsbaggrund udtrykker dette syn, at børnene har pligt til at udnytte de uddannelsesmuligheder, der er i Danmark, bedst muligt. Flere af de etniske minoritetsforældre fortæller, at de har et krav om, at den unge tager på gymnasiet, som de anskuer som den eneste og bedste indgang til videregående uddannelser, men at det står den unge frit for, hvilken uddannelse de derefter vil søge:

Bhavika: Hun skal selv bestemme, hun skal bare have en uddannelse. Og sådan tænker min mand også. Vi vil ikke have, at hun bare skal blive fx. [...] jeg presser bare til, at hun får en uddannelse. [...] Fordi i Danmark har man jo det der SU, men det har de ikke i udlandet. Der skal de selv betale for uddannelse. Så de skal bare være glade for, at der er nogle, der vil hjælpe hende [...] så det er det, jeg siger, brug det, alt det hjælp man kan få i [Danmark]. Vi lever lidt paradis-agtigt her, så brug det. (gruppe 3)

I citatet fremgår det også, at Bhavika er meget optaget af og forventer, at hendes datter, Sunita, udnytter de danske muligheder for at uddanne sig. Forældrene har et ønske om, at deres børn skal "klare sig godt" og bedre end forældrene, som har oplevet, at det har været svært ikke at have gennemført (eller haft mulighed for at gennemføre) en uddannelse. Stort set alle interviewede forældre med etnisk minoritetsbaggrund har dette syn på uddannelse, som en pligt, hvor det er vigtigt, at deres børn gør brug af de chancer, de får. Uddannelse og skole er prioriteret højt i disse forældres opdragelse og bliver anskuet som meget afgørende for den unges fremtid, trivsel og muligheder.

En pligt til at udnytte sit potentiale – Merete og sønnen Frederik

Frederiks forældre er skilt, og han bor fast sammen med sin mor, Merete, der efter at have arbejdet som ufaglært i mange år for nylig færdiggjorde socialrådgiveruddannelsen (gruppe 3). Merete fortæller, at hun over for Frederik altid har understreget, hvor vigtigt det er at få en uddannelse. Her lægger Merete vægt på, at det i dagens Danmark er svært at klare sig uden en uddannelse, ligesom hun finder det afgørende, at Frederik udnytter sit potentiale og sine stærke, faglige kompetencer. Frederik er meget målrettet og fortæller, at han efter folkeskolen skal starte på STX og derefter ønsker at uddanne sig til enten pædagog eller skolelærer. Selvom Frederik har talt med sin mor om uddannelse, er det i høj grad hans lærer, Jens, der i kraft af sin undervisningsstil og sit store engagement har været en rollemodel for Frederik. Merete, der støtter op om Frederiks uddannelsesplaner, udtrykker dog en vis ærgrelse over hans nuværende uddannelses tanker. Hun mener nemlig, at det "vil være synd og skam at lade de kvaliteter", som Frederik har, "gå til spilde" og derfor finder hun det mere oplagt, at Frederik uddanner sig til enten ejendomsmægler, socialrådgiver eller læser et sprog, fx engelsk, på universitetet. Ifølge Merete vil sådanne uddannelser i højere grad give Frederik mulighed for at udnytte sit potentiale. Merete er dog tilbageholdende med at udtrykke sine, meget konkrete, tanker om uddannelse over for Frederik. Hun synes nemlig, at uddannelsesvalget i sidste ende skal være op til Frederik selv. Frederik har til tider været meget frustreret over manglen på konkret vejledning fra sin mors side, og han betegner Meretes automatsvar om, at han skal gøre det, der gør ham glad, som et rart men samtidig "røvirriterende svar".

4.4.3 Uddannelse som sikkerhedsnet

Tyve forældre ser først og fremmest uddannelse som et sikkerhedsnet, som en måde at sikre sig tilknytning til arbejdsmarkedet og som værn mod den usikkerhed, der kommer af ikke at have en uddannelse. Forældrene, der anlægger dette perspektiv, pointerer, at samfundet har ændret sig, og at ufaglært arbejde er sværere at få fat i, fordi alle jobs kræver et minimum af uddannelse i dag. Disse forældre er jobfokuserede, og ser uddannelse som midlet til at sikre sig en fast arbejdsmar-

kedstilknytning. Det er stadig væsentligt, at deres børn interesserer sig for den uddannelse, de vælger, men jobsikkerheden er det, der vejer tungest. Et andet udtryk for synet på uddannelse som en sikring ser vi hos forældre, der taler positivt om erhverv, som "der altid er brug for i dagens Danmark". Jette, mor til Kasper, fortæller, hvordan hun lægger vægt på, at der er jobmuligheder bagefter:

Jette: [...] selvfølgelig lytter man jo også til, hvad de siger i forhold til, om der er arbejde, når man kommer ud, det er jo klart. Man vil jo helst have, at der er noget, når de engang er færdige ikke også? (gruppe 2)

Her er fokus på det sikre uddannelsesvalg uden risiko for arbejdsløshed. Sammenlignet med de øvrige syn på uddannelse er dette uddannelsessyn fokuseret på jobsikkerhed og at minimere risikoen for arbejdsløshed ved at vælge en uddannelse med relativt sikre jobudsigter.

Andre forældre er meget optagede af, at deres barn får et andet liv end det, de selv har haft, og ser uddannelse som vejen til at undgå, at de unge gentager forældrenes fejltagelser (ikke at opnå en uddannelse selv). Dette er særligt tydeligt hos gruppen af forældre, som har førstehåndserfaringer med arbejdsløshed og overførselsindkomster. Ulla fortæller, at det er vigtigt for hende, at hendes søn, Rasmus, får en højere uddannelse end hende selv, og fortsætter:

Ulla: Jamen, jeg synes, det er vigtigt med en uddannelse. Jeg har da også fortrudt selv, at jeg ikke har fået en uddannelse. [...] altså jeg synes bare ikke, man kommer nogen vegne, hvis ikke man har en uddannelse. Det kræver jo en uddannelse til alt i dag. Du kan jo ikke engang køre skraldemand, så skal du jo have et eller andet for at – altså eksempelvis. Så jeg håber da, han kan – altså men igen, jeg håber bare, han finder noget, han er glad for. Hvad det så er for en uddannelse, det er jeg sådan set ligeglad med, det skal bare være noget han er glad for at være i arbejde med. Jeg stiler ikke efter, at det skal være en stor stilling inden for et eller andet, det gør jeg ikke, men jeg har bare fortalt mine børn, at det er vigtigt at få en uddannelse, og jeg synes, det er rart, at man kan have råd til at spare sammen til, at man kan komme på ferie, og når man får børn, at man også kan give sine børn noget. At man ikke står der i en kontanthjælp, eller what ever, og ikke har noget som helst. Det er vigtigt for mig, at de kommer ud af det der. At de ikke kommer ind i det sociale system, det er min største frygt. (gruppe 1)

Ulla fremhæver den sikring, der ligger i en uddannelse, og hun fortryder, at hun ikke har taget en uddannelse. " [...] det giver også et større selvværd, at man har sit eget arbejde, og man tjener sine egne penge", som en anden forælder, Bente, gruppe 1, udtrykker det. Denne erfaring er afgørende for forældrenes syn på uddannelse som en sikring, som en måde at undslippe deres egne erfaringer, med nedslidende arbejde eller en træg hverdag, hvor uddannelse her er en vej væk fra overførselsindkomster.

4.4.4 Uartikuleret uddannelsessyn

Femten forældre udtrykker det synspunkt, at der ikke er nogle uddannelser, der er bedre end andre, forældrene tager det for givet, at deres børn skal tage en uddannelse, men det skal bare være "en eller anden form for uddannelse", som en mor, Julie (gruppe 3), udtrykker det. Karen, mor til Thomas, fortæller tilsvarende:

Interviewer: Har det været vigtigt for dig, at Thomas kommer til at opnå samme eller højere uddannelsesniveau end dig selv? Altså at han ligesom enten får den samme eller en noget højere uddannelse end dig?

Karen: Det er det sådan set ikke. Om det er en uddannelse, der er højere eller lavere end min, det har ikke nogen betydning. [...] Men jeg vil gerne have, at han har en uddannelse. Jeg vil gerne have, at han har en uddannelse, fordi så har du større muligheder. Men om den ligger højere eller lavere end mig, det har ingen betydning. (gruppe 2)

Karen fremhæver her, at det er ligegyldigt, hvilket niveau eller hvilken type uddannelse Thomas gennemfører, og hun formulerer sig i generelle vendinger som, at "så har du større muligheder".

I disse forældres historier optræder der således ikke bestemte forventninger til uddannelsesniveauer eller holdninger til forskellige uddannelser, "bare de er tilfredse, og de føler, at det, de laver, det giver mening, så er vi sådan set også tilfredse", som en far, Egon, siger (gruppe 1). Forældrene, der har dette uarticulerede syn på uddannelse, giver ofte relativt korte forklaringer på, hvorfor de synes uddannelse er vigtig for deres børns fremtid, fx at "så har du større muligheder", "så man har noget på sit CV", eller "så man har noget at falde tilbage på". Det uarticulerede uddannelsessyn kommer således til udtryk i interviewet, ved at forældrene svarer meget overordnet og ikke så uddybende på deres tanker og overvejelser om barnets fremtid. Dette syn på uddannelse kendetegnes hermed ved fraværet af uddannelsesværdier og holdninger til barnets uddannelse.

Det uarticulerede syn går på tværs af de sociale grupper og kan have forskellige udspring: For nogle forældre er den udtalte selvfølgelighed, der ligger i deres uddannelsesforventninger, udtryk for, at forældrene grundlæggende føler sig sikre på, at den unge tager en uddannelse. Det uarticulerede, manglen på bekymringer, forbehold, overvejelser om jobsikkerhed eller den unges tryghed kan hermed afspejle, at forældrene besidder ressourcerne til ikke at gøre disse overvejelser eksplicitte, og at man nok skal kunne imødekomme de udfordringer, der kan opstå undervejs. I andre tilfælde er der en bevidst modvilje mod at "blande sig" og komme med holdninger til barnets uddannelsesvalgproces. Det uarticulerede uddannelsessyn kan også dække over, at forældrene ikke i samme omfang som nogle af de andre forældre har været involverede i deres børns skolegang, ligesom flere af dem ofte fortæller, at de har et relativt begrænset kendskab til uddannelsessystemet.

Når der ikke er behov for at skubbe på - Søren og datteren Jane

Jane er ikke endnu ikke særlig afklaret omkring sin fremtid. Hun har overvejet at studere historie eller psykologi, men hun er ikke fast besluttet, og bliver til tider bekymret over sin manglende fremtidsvision, men bliver mødt af beroligende kommentarer fra sine forældre (gruppe 4) om, at de havde det på samme måde dengang. Indtil videre er hun sikker på, at hun skal på STX, efter hun har været på efterskole. Søren, Janes far, har en lang videregående uddannelse og et fast princip om ikke at tvinge specifikke uddannelsesforventninger ned over sin datter. I familien har de altid talt om, at det er positivt at tage en uddannelse, mens det står fuldstændig frit for, hvilken uddannelse man tager. Et afgørende princip for familien er selvstændighed. Søren stoler på, at Jane selv kan træffe reflekterede og rigtige valg om sin fremtid, så længe hun får ro til at gøre sig overvejelserne. Dette ligger i forlængelse af Søren's opdragelsesprincip om at skabe selvstændige individer, hvori forældrenes rolle balancerer mellem ikke at præge for meget, men heller ikke at trække sig fuldstændig. Der kan i familien identificeres en vis selvfølghed forbundet med uddannelse, da hverken Søren og Jane er i tvivl om, at Jane ender med at tage en uddannelse. Jane siger, at hun havde besluttet sig for, at hun ville på gymnasiet, før hun snakkede med sine forældre om det, men hun kan godt mærke, at de synes, at det er den rigtige beslutning. Søren er klar over, hvilken effekt hans eget uddannelsesniveau kan have på Janes uddannelsesovervejelser, herunder, at både han og hans kone har en "positiv historie, som vi kan bringe videre om vores eget studieliv". Samtidig fortæller han om sin egen personlige uddannelsesvej, som indebærer et studieskift, og en kraftig kritik af indsnævringen af unges frihed til at vælge selv.

4.4.5 Uddannelse kommer i anden række

For femten forældre fremstår uddannelse ikke som særligt afgørende eller vigtigt i sig selv for at få et godt og lykkeligt liv. Når forældrene fortæller om deres forhåbninger for børnenes fremtid, lægges der ofte vægt på trivsel, tryghed og arbejdsglæde, og selvom forældrene regner med, at deres børn tager en uddannelse, opfattes uddannelse mere som én (mulig) vej til et job, som den unge vil trives i. Disse forældre trækker ofte på egne erfaringer med, at man sagtens kan klare sig og få et godt liv uden "alle de der fine uddannelser", som Ronnie (gruppe 2) udtrykker det. Det er desuden tydeligt blandt forældrene, at det frem for uddannelsen snarere er jobbet, tryghed og arbejdsglæde, der er i fokus og har værdi. På spørgsmålet, om det er vigtigt at få en uddannelse, svarer Torben, far til Mikkel:

Torben: Nej. Det er det som sådan ikke. Men det er vigtigt for mig, at han har et arbejde. Ikke fordi han absolut skal arbejde, men det er bare selvværdsfølelsen osv. At man har noget at stå op til. At man føler, at der er nogen i den anden ende, der har brug for én, og det gør en forskel, om man er der eller ej. Og det er vigtigt. Så om det er det ene eller det andet eller det tredje, det er for så vidt ligegyldigt, og så er vi tilbage til, bare man er tilfreds med det, man laver.

Interview: Ja. Så det kunne egentlig lige så godt være noget ufaglært, han endte med at lave?

Torben: Sagtens. Fordi der er masse af ufaglærte, hvor man så kan tage nogle kompetencegivende kurser senere, for at man kan bygge på det, man nu er i gang med. Men dybest set – bare man er glad og tilfreds. Det er ligesom, at det er lige meget, hvad man laver, bare man er glad for det, man laver. Det kan ikke siges mere rigtigt. (gruppe 2)

Torben er selv uddannet vagt og har taget diverse efteruddannelser, ligesom andre forældre lægger Torben mest vægt på, at Mikkel bare skal være 'glad og tilfreds', og han har tiltro til, at sønnen kan opnå dette uden nødvendigvis at tage en uddannelse. Kendetegnende for disse forældre er, at de enten er erhvervsuddannede eller ufaglærte.

At uddannelse kommer i anden række, kommer også til udtryk, ved at forældrene prioriterer den unges tryghed og trivsel. Dette hænger i et vist omfang sammen med, at en del af disse unge har haft det vanskeligt rent fagligt, og at forældrene derfor er optagede af, at den nederlagsfølelse, som har præget den unges folkeskoletid, ikke kommer til at gentage sig i det videre uddannelsesforløb. Forældrene lægger vægt på, at den unge føler sig tryk i de fysiske og sociale rammer på uddannelsen, og det skal derfor også være en overkommelig og realistisk uddannelse at gennemføre. For disse forældre er der fokus på trivsel, det sociale og den unges hverdagsliv, og uddannelse nævnes kun, for så vidt den kan hjælpe til at nå nogle af de mål. Forældrenes blik på uddannelse er mere "kortsynet", de fokuserer på ét skridt ad gangen, hvor de på interviewtidspunktet først og fremmest er optaget af, hvor deres børn skal tage en ungdomsuddannelse eller 10. klasse.

4.5 Forventninger hos forældre med etnisk minoritetsbaggrund

I dette kapitel belyser vi, hvad der kendetegner de forventninger, som forældre med etnisk minoritetsbaggrund har til deres barns uddannelsesvalg. Vi sætter særligt fokus på etniske minoritetsforældre, fordi det er en underbelyst gruppe i de eksisterende studier, og fordi vi i interviewene kan identificere væsentlige forskelle i, hvordan forældre med etnisk minoritetsbaggrund forholder sig til deres barns uddannelse sammenlignet med etnisk danske forældre. Som vi vil uddybe i det følgende, er der en tendens til, at forældre med etnisk minoritetsbaggrund har både højere – i den forstand at de ofte forventer lange videregående uddannelser – og mere eksplicite forventninger til deres barns valg af uddannelse end etnisk danske forældre med samme uddannelsesbaggrund.

Den følgende analyse bør dog læses med det forbehold, at den baserer sig på 10 interview med en overvægt af de kortest uddannede og med en overvægt af forældre til unge piger, hvormed den ikke afspejler den fulde variation, der givetvis eksisterer blandt forældre med etnisk minoritetsbaggrund. Ikke desto mindre har vi identificeret nogle forventninger til og præferencer for uddannelser, som er udbredte blandt vores interviewpersoner, som adskiller sig fra mange af de etnisk danske forældre, og som derved bidrager til den samlede forskning inden for området.

4.5.1 Tydelighed og høje ambitioner

For gruppen af forældre med etnisk minoritetsbaggrund er den generelle tendens, at der både er relativt høje og forholdsvis eksplicite forventninger til den unges valg af uddannelse. Således giver størstedelen af forældrene udtryk for et ønske om, at deres barn får en lang videregående uddannelse. Her fremhæves især uddannelser som fx advokat, læge og ingeniør. Forældrenes høje og eksplicite forventninger bunder ofte i et ønske om, at deres barn skal udnytte mulighederne i det danske uddannelsessystem fuldt ud (som nævnt i afsnittet om synet på uddannelse som en pligt). En del forældre drager i denne forbindelse paralleller til deres egen situation og understreger, at de ikke selv har haft muligheden for at uddanne sig. Forældrenes høje og eksplicite uddannelsesforventninger handler også i et vist omfang om den status, det i disse forældres øjne giver at have en længerevarende uddannelse – og i særdeleshed prestigefyldte uddannelser som læge, ingeniør, advokat og tandlæge. Netop tandlæge fremhæves af Yasmina, mor til Salima, som en fin og statusgivende uddannelse. Om sine forhåbninger for Salimas fremtidige arbejdsliv fortæller hun:

Yasmina: Jeg ønsker, at det skal være det fine arbejde, når hun er en pige [...] fint arbejde er fx tandlæge, sygeplejerske, revisor i banken. Det er et arbejde, hvor hun ikke skal... Man går på arbejde et fint sted, det er ikke sådan noget fx i et køkken eller tjener eller mekaniker. (gruppe 1)

På samme måde som Yasmina fremhæver Nhung, mor til Charlie, vigtigheden af at gennemføre en statusgivende uddannelse. Nhung, der ikke selv har nogen uddannelse, drømmer om, at sønnen Charlie skal læse medicin, og fortæller:

Nhung: [...] han skal huske at lave sine lektier og få sig en uddannelse, så du kan klare dig og får en god økonomi. Så har du mulighed for at købe hus og bil, og der er ingen, der ser ned på dig. Så derfor skal man huske at tage en uddannelse. (gruppe 1)

Nhung fortæller også, at Charlie hellere vil tage en IT-uddannelse, og at hun på trods af præferencen for medicin og lægestudiet støtter Charlie i sit valg. Ovenstående citater illustrerer en dominerende tendens blandt forældre med minoritetsbaggrund, som omhandler vigtigheden af at gennemføre en uddannelse, der giver god løn, status og anerkendelse. En lang og prestigefuld uddannelse prioriteres således højt, idet den betragtes som et værn mod at blive set ned på.

Høje forventninger og en international uddannelse - Elvira og datteren Ceyda

Ceyda har længe vidst, at hun gerne vil tage en universitetsuddannelse, og har målrettet gået efter at dygtiggøre sig for at opnå sine mål. Hun har, både ifølge sig selv og sin mor Elvira (gruppe 4), altid haft høje forventninger til sig selv. Efter 9. klasse vil hun på IB (international baccalaureate) fordi hun mener, at denne ungdomsuddannelse har et højere niveau end andre danske gymnasier, og desuden kan det forberede hende på at studere i udlandet. Hun er bevidst om, at hendes forældre er de første i deres familier, der har fået en uddannelse, og hun er klar over, at det påvirker forældrenes forventninger til hende – at de forventer, at hun tager en lang videregående uddannelse, ligesom de selv gjorde. På grund af moren Elviras oplevelser med ikke at kunne få dansk autorisation til at fortsætte sit tandlægeerhverv, og Ceydas ønske om at studere i udlandet, ønsker Elvira, at Ceyda får en uddannelse man kan bruge i flere lande. I ungeinterviewet fortæller Ceyda, hvordan forældrene er meget bevidste om, hvad de opfatter som den rigtige uddannelse for hende, og hvad deres forventninger er: "at jeg skal komme ud af folkeskolen med gode karakterer, komme ud af gymnasiet med gode karakterer, komme ud af universitetet med gode karakterer og så få et godt job". Ceyda opfatter sine forældres uddannelsesforventninger som rimelige og deler de samme forventninger til sig selv.

4.5.2 At hjælpe andre

Blandt de etniske minoritetsforældre finder vi også det uddannelsesideal, at det er godt at hjælpe andre, et ideal, der måske er særligt udtalt, fordi der er mange forældre til piger blandt de etniske minoriteter. Mens nogle forældres eksplicit siger, at det for dem er vigtigt, at deres datter vælger en uddannelse eller et job, hvor man hjælper andre, trækker andre forældre mere implicit på denne kønnede forventning, når de udtaler sig om deres forventninger til deres datters uddannelses- og arbejdsmæssige fremtid. De sidstnævnte forældre fremhæver især uddannelser som pædagog, læge og sygeplejerske som passende uddannelser for deres døtre. Hamdan, der er far til Nadia, fortæller om ønsket om at hjælpe og arbejde med børn i sit fremtidige arbejdsliv:

Interviewer: [...] Så der er flere pædagoger inden for familien, så det kan være, at hun er blevet lidt inspireret dér. Tror du, at de er glade for deres uddannelser?

Hamdan: Ja.

Interviewer: Tænker du også, at det er en god uddannelse?

Hamdan: Ja, det er at hjælpe mennesker. Meget, meget godt. Lidt ligesom læge. Næsten. (gruppe 1)

Denne forventning om, at døtrene finder uddannelser og jobs, hvor de kan hjælpe andre, finder vi ikke blandt etnisk danske forældre, selvom det indirekte kan findes i synet på uddannelse som en pligt (se afsnit 4.4). Det er ikke kun forældrene, der enten implicit eller eksplicit trækker på forventning om at skulle hjælpe andre. Som vi har beskrevet i ungerapporten (Thomsen & Bom, 2019), var der også mange af de unge piger med etnisk minoritetsbaggrund, der selv henviste til motivet om at hjælpe andre som væsentlig for deres uddannelsesvalg. Således fremhævede flertallet af piger med etnisk minoritetsbaggrund sundheds- og omsorgsrelaterede jobs, herunder bl.a. pædagog, socialrådgiver, læge og psykolog, når vi spurgte ind til deres tanker om deres fremtidige arbejdsliv.

4.5.3 Forhåbninger og præferencer – men den unge skal selv vælge

Selvom vi finder, at forældre med etnisk minoritetsbaggrund har relativt høje og forholdsvis eksplícitte forventninger til deres barns uddannelse, har disse forventninger ofte mere karakter af at være forhåbninger og præferencer end egentlige krav til den unge. Således giver langt de fleste minoritetsforældre udtryk for, at de vil støtte op om det uddannelsesvalg, som den unge ender med at træffe – også selvom det ikke er en af forældrenes 'drømmeuddannelser'. Zamira (gruppe 4), mor til Asif, henviser til ingeniør som en ønskværdig uddannelse for hendes søn, bl.a. ud fra betragtninger om jobsikkerhed og lønniveau, men siger også, at det vigtigste for hende er, "at han [Asif] er tilfreds, og at han vælger selv sin uddannelse". Aleksandra (født i Danmark af serbiske forældre), mor til Elia, udtrykker det sådan her:

Aleksandra: Det vigtigste er, at hun [Elia] vælger det, hun selv vil. [...] Lige nu er hun ret målbevidst, hun vil gerne være læge. Det skal være noget, hun ønsker, det skal ikke være noget, hun bliver påduttet, det ønsker jeg ikke. (gruppe 3)

Størstedelen af alle forældre, uagtet etnisk baggrund, ser det som grundlæggende, at den unge følger sine interesser og har friheden til selv at vælge sin uddannelsesvej. Denne valgfrihed begrundes af flere forældre i, at den er med til at sikre, at den unge er dedikeret og gennemfører en uddannelse. Ariya, mor til Gilya, anskuer advokat og hospitalsarbejde som fine jobs, men gentager flere gange i interviewet, at Gilya selv skal vælge:

Ariya: Jeg vil meget gerne have, alle mine børn, ikke kun Gilya fortsætter sin skole. Får en god uddannelse, det siger jeg altid til dem, og så bagefter må de selv vælge, hvilken uddannelse de vil, eller hvilket arbejde. Ikke ligesom mig. Uden uddannelse så bliver alting under pres. "Gå derhen, gå derhen, gå derhen" [forfattere: i kontanthjælpssystemet, hvor Ariya har erfaringer med diverse arbejdsprøvnings og forløb]. [...] De må selv bestemme. Og hvis de selv bestemmer, hvad de vælger, [så] kan de leve godt. [...] Vi vil meget gerne have, I får en god uddannelse, og I må selv bestemme. [...] De skal være tilfredse med det [de vælger]. (gruppe 1)

Ariya har selv oplevet det pres, det kan medføre, ikke at have en uddannelse. Udsagnet "hvis de selv bestemmer, hvad de vælger, så kan de leve godt" afspejler det dobbelte fokus hos mange etniske minoritetsforældre – en god uddannelse er afgørende, men de unge skal vælge deres egne veje.

4.5.4 Støtte frem for praktisk vejledning

At etniske minoritetsforældre tillægger uddannelse større vigtighed end etnisk danske forældre er også påvist i kvantitative undersøgelser (Liversage & Christensen 2017). Forældrenes opbakning af alle former for uddannelse vidner om, at der blandt gruppen af etniske minoritetsforældre hersker et meget positivt syn på uddannelse helt generelt – et syn, der altså ikke kun gælder lange og

prestigefulde uddannelser. Årsagen til, at forældrene trods dette alligevel hovedsageligt henviser til lange uddannelser, lader i mange tilfælde til at hænge sammen med et begrænset kendskab til det danske uddannelsessystem, hvor viden om uddannelsesmuligheder primært begrænser sig til netop uddannelser som læge, advokat og ingeniør (Juul & Pless 2018). Elvira, mor til Ceyda, har ligesom sin mand taget en uddannelse som tandlæge i Tyrkiet, og forventer også, at Ceyda tager en universitetsuddannelse, og det var tydeligt, at hun ikke overvejede, om andre uddannelser kunne være relevante. Da vi i slutningen af interviewet spørger hvorfor, svarer hun:

Interviewer: Kan du prøve at uddybe lidt, hvorfor du tænker, det er vigtigt at få en universitetsuddannelse frem for andre typer uddannelser?

Elvira: Jamen, jeg tænker måske ... fordi, jeg ikke kender det andet [de andre typer uddannelser, red.].

Interviewer: Ja. Fordi, det er den uddannelse, du og din mand har fået?

Elvira: Ja, og den nærmeste familie. Jamen, jeg tror, det er det. At vi ikke kender det andet. (gruppe 4)

Det relativt begrænsede kendskab til de forskellige uddannelsesveje betyder også, at de, såfremt deres søn eller datter vælger en anden og for forældrene mere ukendt uddannelsesvej, primært forholder sig emotionelt støttende til deres barns uddannelse. Således kan vi se en tendens til, at forældre med etnisk minoritetsbaggrund, sammenholdt med etnisk danske forældre, går mindre praktisk og konkret til selve uddannelsesvejledningen af den unge, men støtter, fx ved at udtrykke stolthed over for dem og ved at være med til at opbygge en faglig selvtilid:

Yasmina: Jeg vil give dem kærlighed, al min kærlighed, det er det vigtigste. Alt det energi jeg har, al min tid. Altså jeg er ligeglad med mig selv, bare de har det godt [...] når de bliver ældre, og de snakker... der er nogle børn, der fortæller, at "de ikke har haft noget frihed fra vores forældre", fordi de er ikke venner, og de kan ikke fortælle dem det hele. Så [jeg vil gerne have], at mine børn fortæller, at vi snakkede og var venner, det er frem og tilbage, at hun ikke var skrap. (gruppe 1)

Støtten kan også indebære, at de vil skabe et godt miljø i hjemmet for at læse lektier. Ariya fortæller fx, at hun ofte går op med mad og drikke til datteren Gilya, når hun læser lektier, og sørger for ro og fred i hjemmet, så hun kan koncentrere sig. Forældrene støtter hermed op om den unges faglige niveau, ved fx at tilskynde dem til at lave deres lektier og få gode karakterer. Således ses der en generel tendens til, at disse forældre i udpræget grad tilskynder den unge til at gøre sig umage, være ambitiøs og flittig (lave sine lektier). Dermed står et ideal om at dygtiggøre sig centralt, når forældre med etnisk minoritetsbaggrund forholder sig til deres barns uddannelse.

4.5.5 Etniske minoritetsforældre sammenlignet med etnisk danske forældre

Opsummerende har forældre med etnisk minoritetsbaggrund relativt høje og eksplicite forventninger til deres barns uddannelse. Dette hænger i de fleste tilfælde sammen med et ønske om, at deres barn udnytter mulighederne i det danske uddannelsessystem og dermed får en længerevarende uddannelse. Vi ser her, i modsætning til i den samlede gruppe af etnisk danske forældre, der ikke italesætter uddannelseshierarkier, at de etniske minoritetsforældre har tydelige præferencer for bestemte, ofte statusgivende, uddannelser, som de også udtrykker over for de unge. Vores fund i denne delanalyse understøttes af andre danske studier, der finder, at etniske minoritetsforældres forventninger ofte er meget eksplicit formulerede, og at de ofte forventer, at de unge vil afslutte en

længerevarende uddannelse (Juul 2018, 202; Liversage & Christensen 2017; Pless, Juul, & Katznelson 2016). De etniske minoritetsforældre i denne rapport lægger dog også vægt på, at den unge skal vælge selv og vælge det, der passer til dem, hvorfor deres forventninger ofte mere har karakter af forhåbninger og fremføres med en vis distance. Fra ungerapporten (Thomsen & Bom 2019) ved vi da også, at de etniske minoritetsunge ofte fortæller, at deres forældre har haft stor betydning for deres overvejelser, ligesom de ofte orienterer sig mod samme type uddannelser, som forældrene drømmer om (både de statusgivende og omsorgsfokuserede erhverv). Denne pointe understøttes også af, at størstedelen af de etniske minoritetsforældre abonnerede på synet på uddannelse som en pligt, både over for familien, i forhold til at gøre bedst mulig brug af uddannelses-systemets muligheder og i det hele taget ikke ligge samfundet til last. En anden forskel til de etnisk danske forældre er, at forældrene med etnisk minoritetsbaggrund i højere grad italesætter idealet om at hjælpe andre, et forhold, der kan hænge sammen med, at der er en overvægt af piger i materialet. Dette så vi også i ungerapporten (Thomsen & Bom 2019, 44), hvor en del unge piger med etnisk minoritetsbaggrund søger mod uddannelser, der indebærer omsorg eller at hjælpe andre mennesker. Endelig yder etniske minoritetsforældre mere støtte og opbakning frem for konkret og praktisk vejledning, hvilket kan hænge sammen med et mere begrænset kendskab til uddannelses-systemet i denne gruppe.

5 Konklusion og perspektiver

I denne rapport har vi sat fokus på, hvilke forventninger til uddannelse danske forældre har til deres børn. Som led i en større longitudinal undersøgelse af unges uddannelsesforventninger, og hvordan de udvikler sig, har vi interviewet deres 81 forældre fra et bredt udsnit af det danske samfund. Vi har i undersøgelsen af forældrenes forventninger fundet det hensigtsmæssigt at afdække både forældrenes viden om det danske uddannelsessystem, hvor meget de aktivt involverer sig i deres børns uddannelsesfremtid, og hvilke uddannelsessyn forældrene har. I tillæg har vi haft et særligt fokus på etniske minoritetsforældre, da denne gruppe har været underrepræsenteret i tidligere undersøgelser. Vi finder, at der både er elementer i forældrenes forventninger til deres børn, der varierer meget med forældrenes socialgruppe, og elementer, der går på tværs. Kendetegnende er det for eksempel for alle danske forældre, at de først og fremmest ønsker, at deres børn skal vælge en uddannelse, som de har lyst til. Denne norm finder vi også i andre studier, og der kan her være tale om en særlig dansk/skandinavisk tilgang, som det dog vil kræve komparative undersøgelser at afdække ordentligt. Vi finder også, at forældre på tværs af socialgrupper støtter op om deres børns uddannelsesønsker og uddannelsesveje.

Der er dog store sociale forskelle i, hvor hjemmevant forældrene færdes i det danske uddannelsessystem, og store sociale forskelle i, hvilke muligheder forældrene har for at involvere sig i deres børns uddannelsesplaner. Kortere uddannede forældre har ofte et mindre fortroligt forhold til uddannelsessystemet og kan blive overvældet af systemets kompleksitet og de mange valg. Længere uddannede forældre er i højere grad på hjemmebane, og de har ressourcerne og den nødvendige viden til at navigere i systemet. Samtidig er der sociale variationer i, hvor involverede forældrene er i deres børns uddannelsesplaner. Nogle forældre, ofte de ufaglærte, har en tilbagetrukket tilgang. De støtter op om deres børn, men involverer sig ikke ud over det, og den manglende fortrolighed med uddannelsessystemet betyder også, at de stoler på, at deres børn med hjælp fra skolen er bedre til at finde ud af det, end de selv er. Andre forældre, og det er hovedparten i vores undersøgelse, praktiserer en form for implicit påvirkning, hvor forventningerne til deres børn er mere implicite. De fortæller for eksempel om, hvordan deres børn er vokset op i hjem, hvor det har ligget lidt i kortene, hvilken uddannelsesvej børnene ville slå ind på. Det er desuden forældre, som har støttet meget op omkring uddannelsesvalg og måske "nudget" de unge i bestemte retninger, men uden at være meget eksplicite om, hvilken retning de synes deres barn skulle tage. En tredje gruppe af forældre, og her er der en overvægt af længere uddannede, har været ganske eksplicite med deres forventninger og meget involverede, og de har aktivt hjulpet og guidet deres børn (se Thomsen 2012 for lignende pointer).

De etniske forældre, vi har interviewet, er tydelige om, at deres barn har pligt til at udnytte de mulighederne, det danske uddannelsessystem giver. De har relativt høje og eksplicite forventninger til deres børns uddannelse, ofte ud fra en tydelig hierarkisk opfattelse af, hvad der er statusgivende uddannelser. Forventningerne er dog ikke egentlige krav, og ofte er der mere tale om forhåbninger om uddannelsesvalg. En af grundene til, at forældrene ofte nævner de samme uddannelser, kan også bunde i, at de har et relativt begrænset kendskab til det danske uddannelsessystem. Deres støtte til barnet har dermed også mere karakter af en generel opbakning og understøttelse af den unges faglige selvtillid og flittighed, mere end det er en konkret og praktisk vejledning i forbindelse med uddannelsesvalget.

Vi finder store variationer i forældrenes generelle uddannelsessyn. Nogle trækker på flere syn i interviewene, mens de fleste forældre primært abonnerer på ét af de præsenterede uddannelsessyn. Nogle, primært langtuddannede (gruppe 3 og 4), ser en stor værdi i de dannende og udviklende

aspekter af uddannelse, og dette syn skal ses i relation til, at familierne har de nødvendige ressourcer til at skabe en tryghed omkring uddannelsesvalget, og at det under alle omstændigheder ligger i kortene, at deres børn nok skal få en uddannelse. Synet på uddannelse som pligt indebærer et målorienteret syn på uddannelse, hvor uddannelse er en pligt, både over for samfundet, men også i forhold til at udnytte de muligheder, man har, og at bruge sine evner. Her finder vi forældre med forskellige uddannelsesbaggrunde og en del forældre med etnisk minoritetsbaggrund, som fremhæver pligten til at dygtiggøre sig og gøre brug af de muligheder, som det danske uddannelsessystem giver.

Andre forældre, og her er der en overvægt af ufaglærte og kortere uddannede, ser primært uddannelse som et sikkerhedsnet. De har et job- og nytteorienteret syn på uddannelse, hvor uddannelse kan være med til at minimere jobusikkerhed. Forældrene fokuserer her først og fremmest på, at deres børn skal vælge en uddannelse, der giver adgang til jobs med lav arbejdsløshed og ordentlig løn, og som ikke er monotone og nedslidende. Her trækker forældrene ofte på egne negative erfaringer med ensformige/nedslidende jobs og usikker arbejdsmarkedstilknytning.

Endelig er der to syn på uddannelse, som indebærer, at forældrene ikke tillægger uddannelse en særlig værdi, enten fordi de blot synes, at den unge "bare skal have en eller anden uddannelse", eller fordi uddannelse simpelthen kommer i anden række. Førstnævnte syn betyder, at forældrene tager det som en selvfølge, at den unge får en uddannelse og selv træffer valget om uddannelse, mens forældrene, der mener, at uddannelse kommer i anden række, prioriterer den unges tryghed, trivsel og arbejdsglæde højere end fremtidige uddannelser, og de ser således heller ikke nogen særlig værdi i uddannelse i sig selv. I forhold til at arbejde med forældrenes uddannelsesforventninger, giver deres forskellige syn på uddannelse anledning til at fremhæve nogle opmærksomhedspunkter:

Uddannelse som dannelse:

- Diffuse værdier kan skabe forvirring for nogle unge
- Fokus på uddannelsers sociale aspekter kan føre til prioritering af STX uagtet barnets faglige niveau/interesser.

Uddannelse som pligt:

- Tydeligt ambitionsniveau kan skabe klarhed, og uddannelsesbegejstring kan understøtte motivation
- Kan muligvis opleves som et uddannelsespres af nogle unge.

Uddannelse som sikkerhedsnet:

- Risikominimering kan medføre fokus på anvendelsesorienterede uddannelser.
- Realisme kan medføre, at barnet tænker "mindre ud af boksen".

Uartikuleret uddannelsessyn:

- Fravær af forventninger og normer kan for nogle unge blive svært at navigere efter
- Forældrene bliver ikke ressourcepersoner i uddannelsesvalget.

Uddannelse kommer i anden række:

- Nedtoningen kan medføre, at familien undervurderer betydningen af uddannelse
- Børn, der klarer sig godt fagligt, kan risikere ikke at udnytte deres fulde, faglige potentiale.

Opmærksomhedspunkterne opridses nogle mulige konsekvenser af uddannelsessynene for de unges uddannelsesvalg. Diffuse værdier om dannelse kan skabe forvirring for nogle unge, som ikke nødvendigvis ved, hvad der menes med dannende eller personligt udviklende uddannelser, ligesom forældrenes vægtning af uddannelsernes almindelige og sociale dimension kan føre til en overfokusering på STX. Synet på uddannelse som pligt kan på den ene side skabe klarhed, men omvendt kan kravet/pligten til at udnytte sit potentiale opleves som et uddannelsespres for nogle unge. Mindskningen af risiko og optagetheden af realistiske, sikre valg i synet på uddannelse som sikkerhedsnet, kan medføre, at barnet primært retter blikket mod 'sikre' valg og dermed tænker mindre "ud af boksen". I det uarticulerede uddannelsessyn kan fraværet af forventninger og idealer gøre det svært for de unge at have noget at navigere efter, ligesom intentionen om at stille barnet så frit som muligt kan medføre, at forældrene ikke bliver tilstrækkeligt inddraget i barnets uddannelsesvalg. Endelig kan nedtoningen af uddannelsers vigtighed medføre, at familien undervurderer betydningen af, hvor afgørende vigtig uddannelse er for den unges livsbane.

Samlet set viser vores analyse mod fire centrale perspektiver i arbejdet med forældres uddannelsesforventninger:

For det første peger analysen på, at forældre, særligt de, der er kortere uddannede, har svært ved at navigere i et uddannelsessystem, de finder uoverskueligt og kompliceret. De har ikke et netværk af personer, hvis kendskab de kan trække på. De oplever systemet som en 'jungle' og reagerer til tider med afmagt. Der er her et potentiale i forhold til at understøtte og engagere forældre med kun lidt kendskab til systemet, at hjælpe dem til at få kompetencerne til at finde rundt i systemet, herunder hvor og hvordan de skal søge viden om systemet.

For det andet betyder nogle forældres manglende kendskab, at det bliver op til den unge selv at navigere i uddannelserne, eller at den unge bliver afhængig af at møde en god lærer/vejleder, eller der kan hjælpe den unge på vej. Hvor langtuddannede forældre opbygger stilladser omkring deres børn, guider dem i valgprocessen, og således systematisk skubber dem fremad, så er børn fra kortere uddannede hjem mere afhængige af møder med inspirerende andre. Disse møder med inspirerende andre har ikke den samme systematiske karakter og kan være mere tilfældige. En måde at sætte ind her er at understøtte, at unge fra mindre privilegerede hjem systematisk hjælpes på vej i uddannelsessystemet.

For det tredje viser undersøgelser systematiske forskelle i forældreforventninger afhængig af socialgruppe, også selvom børnene udviser de samme talenter. Mange længere uddannede forældre har høje forventninger til deres børn, både de børn, der er fagligt dygtige, og de, der er mindre dygtige. Kortere uddannede forældre har generelt lavere forventninger, også selvom deres børn kan være ligeså fagligt dygtige som børn af langtuddannede forældre. Da vi ved, at lavere forventninger resulterer i mindre uddannelse, er der her et potentiale, der går tabt. Her bør vi fokusere på både barrierer og muligheder i forhold til at øge forventninger og ambitioner, særligt blandt mindre privilegerede/ressourcesvage hjem, og arbejde med at øge forældrenes uddannelsesforventninger i de tilfælde, hvor deres børn faktisk har kvalifikationer til at indfri disse forventninger. I det store billede er der brug for, at både langtuddannede og kortuddannede forældre "tænker ud af boksen", så forældrene i højere grad orienterer sig efter deres børns kvalifikationer og potentiale og i mindre grad efter de uddannelsesniveauer, der ligner eller er tætte på deres egne uddannelsesbaggrunde.

For det fjerde bør vi fokusere mere på, hvor tydelige forældrene er omkring deres forventninger. At tydelighed fra forældre kan være et potentiale, får vi en indikation af, hvis vi ser det i sammenhæng med ungeinterviewene, som vi har analyseret dybdegående i ungerapporten (Thomsen & Bom, 2019). Her fremgår det, at unge med etnisk minoritetsbaggrund ofte har klare planer, høje forventninger til dem selv og er relativt ambitiøse omkring deres uddannelse. Der er således en sammenhæng mellem forældrenes tydelighed i forventningerne til børnene og en høj selvtilid og et ambitionsniveau, som potentielt kan være givende for den unge. Omvendt er den lavere grad af tydelighed og tilbageholdenheden (selvfølgeligheden/det udtalte/uartikulerede) hos etnisk danske forældre, som beskrevet i rapporten, ikke nødvendigvis entydigt positivt. Dels er det svært for den unge at navigere, hvis forældrene har "usynlige" eller uartikulerede forventninger. Dels kan det lægge et pres på den unge, hvis hun eller han skal vælge noget der "føles rigtigt" eller "gør en glad", hvis de følelser er svære at fornemme. De udtalte præferencer og forventninger hos mange etnisk danske forældre kan muligvis her føre til konflikter og skuffelser senere hen, hvis de unge ikke kan leve op til de "usynlige" og implicitte idealer, der nogle gange kan være til stede, uagtet at forældrene siger, at den unge selv skal vælge. Dette kan videre have en social slagside, da det er nemmere for unge fra langtuddannede hjem at afkode "usynlige" eller uartikulerede forventninger, og hvad det betyder, når de får at vide, at de skal følge deres mavefornemmelse.

Litteratur

- Akselvoll, Maria Ørskov. 2016. *Folkeskole, forældre, forskelle: Skole-hjem-samarbejde og forældreinvolvering i et forældreperspektiv*. Roskilde: Roskilde Universitet.
- Andersen, Ida Gran, Bent Sortkjær, Johanne Grøndal Glavind, & Julie Overgaard Sørensen. 2019. *Forældres skolevalg: En analyse af rationaler og strategier for forældres valg af skole i Danmark*. Aarhus: Aarhus Universitetsforlag.
- Andersen, Jørgen Goul. 2008. *Holdninger til uddannelse og arbejde blandt unge indvandrere, danskere og deres forældre*. Odense: Syddansk Universitetsforlag.
- Ball, Stephen J., & Carol Vincent. 1998. 'I Heard It on the Grapevine': 'Hot' Knowledge and School Choice. *British Journal of Sociology of Education* 19 (3): 377–400.
- Ball, Stephen J. 2003. *Class Strategies and the Education Market: The Middle Classes and Social Advantage*. London: RoutledgeFalmer.
- Bingley, Paul, Kristian B Karlson, & Alessandro Martinello. 2012. "Færdigheder og forventninger." I *15-åriges hverdagsliv og udfordringer*, red. Mai Heide Ottesen, 217–41. SFI - Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.
- Birkelund, Jesper Fels. 2019. Aiming High and Missing the Mark? Educational Choice, Dropout Risk, and Achievement in Upper Secondary Education among Children of Immigrants in Denmark. *European Sociological Review*: 1–18.
- Blau, Peter M, & Otis Dudley Duncan. 1967. *The American Occupational Structure*. New York: Wiley.
- Bodovski, Katerina. 2010. Parental Practises and Educational Achievement: Social Class, Race, and Habitus. *British Journal of Sociology of Education* 31 (2): 139–56.
- Bodovski, Katerina, & George Farkas. 2008. 'Concerted Cultivation' and Unequal Achievement in Elementary School. *Social Science Research* 37: 903–19.
- Boudon, Raymond. 1974. *Education, Opportunity and Social Inequality. Changing Prospects in Western Society*. New York: John Wiley & Sons.
- Bourdieu, Pierre. 1986. *Distinction. A Social Critique of the Judgement of Taste*. New York: Routledge.
- Bourdieu, Pierre. 1996. *The State Nobility: Elite Schools in the Field of Power*. Cambridge: Polity Press.
- Bourdieu, Pierre. 2001. "The Forms of Capital." I *Education: Culture, Economy, and Society*, red. A H. Halsey, Hugh Lauder, Phillip Brown, & Amy Stuart Wells. Oxford: Oxford University Press.
- Bozick, Robert, Karl Alexander, Doris Entwisle, Susan Dauber, & Kerri Kerr. 2010. Framing the Future: Revisiting the Place of Educational Expectations in Status Attainment. *Social Forces* 88 (5): 2027–52.
- Breen, Richard, & John H. Goldthorpe. 1997. Explaining Educational Differentials: Towards a Formal Rational Action Theory. *Rationality and Society* 9 (3): 275–305.

- Calarco, Jessica McCrory. 2014. Coached for the Classroom. *American Sociological Review* 79 (5): 1015–37.
- Cheadle, Jacob E., & Paul R. Amato. 2011. A Quantitative Assessment of Lareau's Qualitative Conclusions about Class, Race, and Parenting. *Journal of Family Issues* 32 (5): 679–706.
- Dahl, Karen Margrethe, & Mai Heide Ottosen. 2018. *Kortlægning af viden om opdragelse. Delnotat 1-3*. København: VIVE - Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd.
- DEA. 2018a. *Forældres, søskendes og skolekammeraters betydning for unges valg af ungdomsuddannelse*. København: Tænketanken DEA.
- DEA. 2018b. *Hvad driver unges uddannelsesvalg?* København: Tænketanken DEA.
- Duncan, Greg J, & Richard J Murnane. 2011. *Whither Opportunity?: Rising Inequality, Schools, and Children's Life Chances*. New York: Russell Sage.
- Engzell, Per. 2019. Aspiration Squeeze: The Struggle of Children to Positively Selected Immigrants. *Sociology of Education* 92 (1): 83–103.
- EVA. 2018. *Uddannelsesvalget for unge med ikke-vestlig baggrund: Unges veje mod ungdomsuddannelse*. København: EVA - Danmarks Evalueringsinstitut.
- EVA. 2019. *Uddannelsesvalg i 9. klasse: Unges vej mod ungdomsuddannelse*. København: EVA - Danmarks Evalueringsinstitut.
- Goldthorpe, John H. 1996. Class Analysis and the Reorientation of Class Theory: The Case of Persisting Differentials in Educational Attainment. *British Journal of Sociology* 47 (3): 481–505.
- Gregory, Anne, & Francis Huang. 2013. It Takes a Village: The Effects of 10th Grade College-Going Expectations of Students, Parents, and Teachers Four Years Later. *American Journal of Community Psychology* 52 (1–2): 41–55.
- Grodsky, Eric, & Catherine Riegle-Crumb. 2010. Those Who Choose and Those Who Don't: Social Background and College Orientation. *Annals of the American Academy of Political and Social Science* 627 (1): 14–35.
- Hamilton, Laura, Josipa Roksa, & Kelly Nielsen. 2018. Providing a 'Leg Up': Parental Involvement and Opportunity Hoarding in College. *Sociology of Education* 91 (2): 111–31.
- Jackson, Michelle, red. 2013. *Determined to Succeed? : Performance versus Choice in Educational Attainment. Studies in Social Inequality*. California: Stanford University Press.
- Jæger, Mads Meier. 2009. Equal Access but Unequal Outcomes: Cultural Capital and Educational Choice in a Meritocratic Society. *Social Forces* 87 (4): 1943–71.
- Jæger, Mads Meier, & Anders Holm. 2007. Does Parents' Economic, Cultural, and Social Capital Explain the Social Class Effect on Educational Attainment in the Scandinavian Mobility Regime? *Social Science Research* 36 (2): 719–44.
- Jensen, Ulla Højmark. 2005. *Uddannelse som proces eller mål - Om forældre til mønsterbryder unge*. Via Vejledning.
<https://www.ug.dk/flereomraader/videnscenter/vcartikler/viavejledning/uddannelse-som-proces-eller-maal-om-foraeldre-til-moensterbrydende-unge-ulla-hoejmark-jensen>.

- Juul, Tilde Mette. 2018. *Det sikre valg i en uvis fremtid: En sociologisk analyse af unges motiver for valg af ungdomsuddannelse*. Aalborg: Aalborg Universitetsforlag.
- Juul, Tilde Mette, & Mette Pless. 2015. *Unge uddannelsesvalg i tal: Midtvejsrapport i forsøgs- og udviklingsprojektet 'Fremtidens Valg og Vejledning'*. København: CeFu - Center for Ungdomsforskning.
- Juul, Tilde Mette, & Mette Pless. 2018. Forældres betydning for unges uddannelsesvalg og inddragelse i vejledningen. *Praksis + Perspektiv* 3 (4): 8-17.
- Kahl, Joseph A. 1953. Educational and Occupational Aspirations of 'Common Man' Boys. *Harvard Educational Review* 23 (3): 186–203.
- Karlson, Kristian Bernt. 2015. Expectations on Track? High School Tracking and Adolescent Educational Expectations. *Social Forces* 94 (1): 115-141.
- Karlsson, Kristian. 2014. Præferencer for reproduktion? En analyse af den sociale stratificering af danske unges uddannelsesforventninger i henholdsvis 1968 og 2011. *Dansk Sociologi* 25 (3): 92-114.
- Kirk, Chris Michael, Rhonda K. Lewis-Moss, Corinne Nilsen, & Deltha Q. Colvin. 2011. The Role of Parent Expectations on Adolescent Educational Aspirations. *Educational Studies* 37 (1): 89–99.
- Kosunen, Sonja, & Piia Seppänen. 2015. The Transmission of Capital and a Feel for the Game. *Acta Sociologica* 58 (4): 329–42.
- Lareau, Anette. 2011. *Unequal Childhoods. Class, Race, and Family Life*. Berkeley: University of California Press.
- Lazarides, Rebecca, Jaana Viljaranta, Kaisa Aunola, Laura Pesu, & Jari-Erik Nurmi. 2016. The Role of Parental Expectations and Students' Motivational Profiles for Educational Aspirations. *Learning and Individual Differences* 51: 29–36.
- Liversage, Anika, & Christiane P. Christensen. 2017. *Etniske minoritetsunge i Danmark: En undersøgelse af årgang 1995*. København: SFI - Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.
- McIntosh, James, & Martin D. Munk. 2007. Scholastic Ability vs Family Background in Educational Success: Evidence from Danish Sample Survey Data. *Journal of Population Economics* 20 (1): 101–20.
- Morgan, Stephen L. 2005. *On the Edge of Commitment: Educational Attainment and Race in the United States*. Stanford: Stanford University Press.
- Morgan, Stephen L., Theodore S. Leenman, Jennifer J. Todd, & Kim A. Weeden. 2013. Occupational Plans, Beliefs about Educational Requirements, and Patterns of College Entry. *Sociology of Education* 86 (3): 197–217.
- Pless, Mette, Tilde Mette Juul, & Noemi Katznelson. 2016. *Uddannelsesvalg, vejledning og karrierelæring i et ungeperspektiv: Centrale konklusioner fra følgeforskningsprojektet 'Fremtidens Valg og Vejledning'*. København: CeFu - Center for Ungdomsforskning.
- Ploug, Niels, red. 2017. *Social arv og social ulighed*. København: Hans Reitzels Forlag.

- Räty, Hannu, & Kati Kasanen. 1996. A Seven-Year Follow-up Study on Parents' Expectations of Their Children's Further Education. *Journal of Applied Social Psychology* 40 (11): 2711-2735.
- Reay, Diane., Miriam E. David, & Stephen J. Ball. 2005. *Degrees of Choice : Social Class, Race, Gender and Higher Education*. Stoke-on-Trent: Trentham Books.
- Rimkute, Laura, Riikka Hirvonen, Asko Tolvanen, Kaisa Aunola, & Jari-Erik Nurmi. 2012. Parents' Role in Adolescents' Educational Expectations. *Scandinavian Journal of Educational Research* 56: 571–90.
- Seghers, Marie, Simon Boone, & Piet Van Avermaet. 2019. Social Class and Educational Decision-Making in a Choice-Driven Education System: A Mixed-Methods Study. *British Journal of Sociology of Education* 40 (5): 696–714.
- Sewell, William H., Archibald O. Haller, & Alejandro Portes. 1969. The Educational and Early Occupational Attainment Process. *American Sociological Review* 34: 82–92.
- Thomsen, Jens-Peter. 2012. Exploring the Heterogeneity of Class in Higher Education: Social and Cultural Differentiation in Danish University Programmes. *British Journal of Sociology of Education* 33 (4): 565–85.
- Thomsen, Jens-Peter, & Stefan B. Andrade. 2016. Uddannelsesmobilitet i Danmark. *SFI Tema* 03: 1–10.
- Thomsen, Jens-Peter, & Louise Høyer Bom. 2019. *Danske unges uddannelsesforventninger: Med særligt fokus på unge fra kortuddannede hjem*. København: VIVE - Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd.
- Thomsen, Jens-Peter, Christopher Jamil De Montgomery, & Stine Østergaard. 2016. "Unge's Uddannelsesmønstre." I *Unge i Danmark - 18 år og på vej til voksenlivet. Årgang 95 - Forløbsundersøgelsen af børn født i 1995*, red. Jens-Peter Thomsen. København: SFI - Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.
- Thomsen, Jens-Peter, Martin D. Munk, Misja Eiberg-Madsen, & Gro Inge Hansen. 2013. The Educational Strategies of Danish University Students from Professional and Working-Class Backgrounds The Educational Strategies of Danish University Students from Professional and Working- Class Backgrounds. *Comparative Education Review Source Comparative Education Review* 57 (3): 457–80.
- Yamamoto, Yoko, & Susan D. Holloway. 2010. Parental Expectations and Children's Academic Performance in Sociocultural Context. *Educational Psychology Review* 22 (3): 189–214.
- Zhang, Yanyan, Eileen Haddad, Bernadeth Torres, & Chuansheng Chen. 2011. The Reciprocal Relationships Among Parents' Expectations, Adolescents' Expectations, and Adolescents' Achievement: A Two-Wave Longitudinal Analysis of the NELS Data. *Journal of Youth & Adolescence* 40 (4): 479–89.

Bilag 1 Projektets design

Der planlægges fire interviewrunder for at undersøge sammenhængen mellem forældrenes værdier og de unges uddannelsesforventninger, og hvordan de unges uddannelsesforventninger udvikler sig over tid. Projektets udgøres af en række arbejdsplaner, hvoraf arbejdsplan 1 og 2 (som inkluderer første interviewrunde) er de grundlæggende. Arbejdsplan 3, 4 og 5 udgøres af efterfølgende interviewrunder og giver mulighed for at følge udviklingen i de unges uddannelsesforventninger.

I arbejdsplan 1 udvælges børn i udskolingsalderen i to kommuner på baggrund af en kort survey administreret til børn i udskolingsalderen om deres forældrebaggrund, skolekarakterer og uddannelsesforventninger. På baggrund af denne survey samples 60 børn fra lavindkomstfamilier og 40 børn fra "normalfamilier". De 60 børn fra lavindkomstfamilier samples således, at unge med samme færdigheder men med forskellige uddannelsesforventninger er repræsenterede. Der udføres kvalitative semistrukturerede personlige interview med henholdsvis børn og forældre. Hensigten med interviewene af børnene er at få en dybdegående forståelse af, hvordan børnenes uddannelsesforventninger etableres i udskolingsalderen, hvor de skal foretage deres første store uddannelsesvalg. Hensigten med forældreinterviewene er at få en dybdegående forståelse af forventninger og uddannelsesværdier i familien.

Arbejdsplan 2 er kvantitativ: Denne del består af et spørgeskema, som administreres til et repræsentativt udsnit af danske børn og forældre. Spørgeskemaet vil blive udfærdiget på baggrund af den viden, der er opnået i det kvalitative arbejde omkring mekanismerne i skabelsen af uddannelsesforventninger. Disse mekanismer systematiseres i en række spørgsmål, som vil kunne danne grundlag for at lave analyser af forventningsdannelse, som kan generaliseres til alle danske børn.

I arbejdsplan 3 foretages opfølgende personlige interview med børnene som 18-årige. Hensigten med de opfølgende interview er at opnå viden om, hvordan børnenes livsbane har været, siden de blev interviewet første gang, herunder om ændringer i uddannelsesforventninger og uddannelsesvalg, og hvordan disse meningsfuldt kan forstås i forhold til deres situation, da de var i udskolingsalderen.

I arbejdsplan 4 og 5 laves opfølgende telefoniske interview med de unge som henholdsvis 22- og 26-årige. Som 26-årige vil uddannelsesbanerne for de fleste unge være fastlagt, og vi får mulighed for at følge, hvor de unge er endt, og hvordan deres forventninger har udviklet sig.

I forlængelse af henholdsvis arbejdsplan 1 og 2 gennemføres et forløb med praksis i en eller to kommuner. I arbejdsplan 1a gennemføres forløb med lokale aktører (skoler, UU-vejledning m.m., hvor viden fra de kvalitative interview bruges til at kvalificere og udvikle praksisnære indsatser). I arbejdsplan 2a udvikles konkret og handlingsanvisende materiale til praksis, udviklet på baggrund af projektets resultater, til brug for skoler, UU-vejledere og forældre.

Bilag 2 Interviewguide

Tema	Baggrundsspørgsmål
Baggrundsoplysninger	<ul style="list-style-type: none"> • Hvad hedder du, og hvor gammel er du? • Hvem er I forældre til? • Hvem bor i husstanden? • Hvad er din og din partners uddannelse og job? Fuldtid? (spørg ind til uddannelsesforløb) • Hvis relevant: Oprindelsesland, etnisk status, statsborgerskab? • Har I altid boet her, mens jeres barn gik i skole? (Har barnet gået i forskellige skoler?)

Jeg vil gerne starte med at spørge ind til tanker om dit barns fremtid

Uddannelsesforventninger	<ul style="list-style-type: none"> • Vil du fortælle lidt om dit job, og hvordan du har det på dit arbejde for tiden? • Hvad synes du, er vigtigt for dit barns fremtid? <ul style="list-style-type: none"> - Hvad er ellers vigtigt? - Hvad har du som forælder af drømme for dit barn? • Hvad skal barnet efter 9. klasse? <ul style="list-style-type: none"> - Hvad tænker du om det? (tror du, at det er det rette valg for barnet?) - Hvordan fandt barnet frem til det? Hjalp I med beslutningen? - Hvad tænker du, at denne uddannelse kommer til at føre med sig? • Hvilken uddannelse regner du med, at den unge kommer til at færdiggøre i sidste ende? <ul style="list-style-type: none"> - Hvilken uddannelse tror du lige nu, at der er størst sandsynlighed for, at dit barn ender med? - Hvilken (type) uddannelse ville være passe godt til den unge? - Hvad tror du, at barnet vælger uddannelse ud fra? • Har I oplevet, at jeres barn drømte/drømmer om en uddannelse/job, som I tænkte ikke var en god ide for barnet? Hvordan reagerede I? <ul style="list-style-type: none"> - Er der nogen typer uddannelse, du tænker passer dårligt til xx? • Kan du huske, hvornår I først begyndte at tænke over jeres barns uddannelsesvalg? <ul style="list-style-type: none"> - Hvornår begyndte I første gang at snakke med barnet om barnets uddannelse? - Hvor meget har I talt med jeres barn om uddannelsesvalg? - Tager I med til møder om uddannelsesvalg, vejledningmøder mv. - Lytter barnet til dine råd?
--------------------------	---

	<ul style="list-style-type: none"> • Er det vigtigt for jer, at den unge får en uddannelse? Hvorfor? • Har du nogen erfaringer fra dit eget uddannelsesforløb, som du har fortalt til den unge?
--	--

Nu vil jeg gerne stille dig nogle spørgsmål omkring familie og dagligdag

<p>Hjemmet og opdragelse</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Hvordan ser en almindelig hverdag ud for jeres familie og jeres barn? • I jeres barns opvækst hvor meget har i planlagt barnets fritidsliv, lektier og aktiviteter? <ul style="list-style-type: none"> - Hvordan har I kunnet hjælpe med skolearbejde og lektier? - Hvordan har I snakket om karakterer og prøver med den unge? - Hvordan klarer den unge sig i skolen? (snakker I om det?). - Er der nogle ting/fag, som den unge har haft svært ved? - Hvordan trives den unge socialt? • Har der været noget, I gerne ville have givet jeres barn, men som I ikke kunne? Fx oplevelser, mere tid med børnene, rejser, efterskoleophold mv. • Hvordan er din relation til jeres barn? <ul style="list-style-type: none"> - Taler I meget sammen? - Taler I meget om følelser med jeres barn? - Oplever I nogle gange konflikter med jeres barn? • Hvad har I lagt vægt på i barnets opvækst? Hvad har været vigtigt for jer/dig at lære jeres barn? (idealer om opdragelse?) • Har I nogle regler i hjemmet (fx om lektier, rengøring, computer, telefoner, alkohol og fester)? Har barnet nogen faste pligter?
-------------------------------------	--

Nu kommer der lidt spørgsmål om skole og barnets venner

<p>Skole</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Oplever du, at barnets skole er en god skole? (god klasse, gode lærere?) • Hvordan valgte i dagsinstitution og skole? (få indblik i skoleskift, speciallinjer osv.) • Hvilken rolle synes du, at skolen har spillet i forhold til barnets uddannelsesplaner? <ul style="list-style-type: none"> - Oplever du, at lærerne på jeres barns skole har haft indflydelse på jeres barn? - Hvilke tiltag har der været i skolen i forhold til at vælge uddannelse efter 9. klasse? - Har det hjulpet den unge? • Oplever I, at jeres barns venner har haft indflydelse på jeres barns overvejelser om uddannelse? • Hvor meget er I involverede i det, der sker på jeres barns skole? (alt fra intra til trivselsforældre, bestyrelse mv.)
---------------------	---

	<ul style="list-style-type: none"> • Hvordan ser I jeres barns styrker i forhold til barnets uddannelsesmuligheder? (Fagligt stærk? Moden? Klar til uddannelse? Selvstændig)? • Hvad kunne du være bekymret for i forhold til barnets uddannelsesforløb?<ul style="list-style-type: none"> - Hvordan tror du, barnet kommer til at trives på uddannelsen? - Er barnet parat til pågældende uddannelse (modenhed, faglighed, engagement)? • Hvor godt synes I, at I kender det danske uddannelsessystem og de muligheder, der er for jeres barn? (evt. hvordan har du fået viden om uddannelsesmulighederne?)
--	--

Her kommer lidt spørgsmål om venner og den øvrige familie

	<ul style="list-style-type: none"> • Er der nogen andre i jeres familie eller venner og bekendte, der har talt med jeres barn om jeres barns uddannelse og fremtid? [Onkler/tanter, bedsteforældre]. - Tror du, de har haft indflydelse på dit barns uddannelsesønsker? • Har barnet søskende som I tror, har haft indflydelse på barnets tanker om uddannelse? • Hvad laver/lavede jeres egne forældre (uddannelse/arbejde)? - Tænker I anderledes over jeres børns fremtid, end jeres egne forældre gjorde med jer? Hvordan? • Er I som forældre forskellige i forhold til jeres tanker om uddannelse? (fx i forhold til hvad der er vigtigt i forhold til uddannelsesvalg). - Er der forskel på din og din partners holdning til uddannelse og barnets uddannelsesvalg?
Afslutning	
	<p>Det var de spørgsmål, jeg havde.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Er der noget, du synes, jeg mangler at spørge ind til, som er vigtigt i forhold til dine tanker om dit barns uddannelse? • Hvis vi skal give et råd til politikere eller skolerne om, hvordan man kan hjælpe unge med at træffe valg om uddannelse, hvad ville det så være? <p>Mange tak for din tid!</p>

**VIDEN I
VELFÆRD**

DET NATIONALE FORSKNINGS-
OG ANALYSECENTER FOR VELFÆRD